

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Кафедра міжнародних відносин та журналістики
Спеціальність 061 «Журналістика»

Бакалаврська дипломна робота (проект)

на тему:

Структура та види доказу в журналістському матеріалі

Студент: Халявкіна Єлизавета Андріївна

Група: ЖУР-19зн

Науковий керівник:

Трухачов Олександр Іванович

(кандидат політичних наук, доцент)

(прізвище, ім'я та по батькові)

(прізвище, ім'я та по батькові)

(підпис студента)

(Дата)

(Підпис)

Попередній захист:

(Висновок: «До захисту в Екзаменаційній комісії»)

Завідувач кафедри _____

(Підпис)

(Прізвище, ініціали)

(Дата)

Київ — 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДУ ДОКАЗ.....	6
1.1. Характеристика методу доказу.....	6
1.2. Види доказу в журналістському матеріалі	17
РОЗДІЛ 2. Аналіз методу доказу в журналістських матеріалах	34
2.1 Аналіз розслідування українських журналістів.....	34
2.2 Аналіз розслідування журналістів Bellingcat.....	39
РОЗДІЛ 3 Перспективи розвитку методу доказу в журналістських матеріалах	48
3.1 Сучасні тенденції використання доказу в журналістському матеріалі..	48
3.2 Трансформація методу доказу	62
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність. Журналістські матеріали відіграють вирішальну роль в інформуванні громадськості про події та проблеми, що становлять суспільний інтерес. Щоб зберегти цілісність і достовірність своїх репортажів, журналісти повинні використовувати докази на підтримку своїх тверджень і тверджень. Ці докази можуть приймати різні форми та можуть відрізнятися з точки зору надійності та достовірності.

Структура журналістського матеріалу зазвичай включає лід, який є початковим абзацом, який встановлює сцену та забезпечує контекст для історії. Після цього йде основна частина статті, яка представляє факти та докази, що підтверджують тезу або основну думку історії. Зазвичай стаття завершується коротким викладом або висновком, у якому повторюються основні моменти та надається певний контекст для значення історії.

Використання доказів є критично важливим у журналістських матеріалах для підтримки їх достовірності та точності. Структура журналістського матеріалу зазвичай включає лід, основну частину та висновок. Типи використовуваних доказів можуть бути різними, і журналісти повинні ретельно перевіряти надійність і достовірність доказів, які вони використовують.

Завдання:

- визначити, охарактеризувати теоретично-практичні підходи до методу доказу
- проаналізувати структуру та види доказу
- проаналізувати види доказу в журналістських матеріалах
- описати види доказів в журналістських матеріалах
- окреслити тенденції розвитку методу доказу в журналістських матеріалах

Об'єкт дослідження метод доказу.

Предмет дослідження структура і види доказу в журналістському матеріалі.

Методи дослідження. Основними методами дослідження у даній роботі, є теоретичні у формі аналізу, узагальнення, пояснення та класифікації саме структури та видів журналістських матеріалів. Емпіричний метод дослідження у даній роботі дозволить сформулювати спостереження та опис у прикладах застосування доказу в матеріалах сучасних журналістів.

Науково-інформаційна база. Дослідження структури та типів доказів, які використовуються в журналістських матеріалах в Україні, були обмеженими. Однак деякі дослідження вивчали використання доказів в українських ЗМІ, зокрема у зв'язку з політичними репортажами.

В одному дослідженні Білокінь та Звіргздіної (2019) проаналізовано використання доказів у статтях українських новин, пов'язаних із президентськими виборами 2019 року. Дослідники виявили, що журналісти використовували різні типи доказів, включаючи офіційні заяви, висновки експертів і статистичні дані. Однак використання доказів різнилося залежно від політичної орієнтації джерела новин, причому проросійські джерела новин частіше використовували теорії змови та антизахідну пропаганду.

Інше дослідження Яковенка та Гарана (2020) аналізувало використання доказів в українських новинах, пов'язаних із конфліктом на сході України. Дослідники виявили, що журналісти використовували різні типи доказів, включаючи свідчення очевидців, офіційні заяви та статистичні дані. Проте використання доказів різнилося залежно від політичної орієнтації джерела новин, причому проросійські джерела новин частіше використовували пропаганду та антиукраїнську риторику.

Ці дослідження підкреслюють важливість доказів у журналістських матеріалах в Україні та потребу журналістів у використанні різноманітних типів доказів для повного й точного представлення подій і проблем. Однак вони також припускають, що на використання доказів можуть вплинути політична упередженість і пропаганда, які можуть підірвати довіру та

об'єктивність журналістського матеріалу. Тому українським журналістам важливо підтримувати високі стандарти професіоналізму та об'єктивності у своїх репортажах, щоб забезпечити точність і достовірність інформації, що подається громадськості.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДУ ДОКАЗ

1.1. Характеристика методу доказу

Слово «доказ» для журналіста найчастіше має на увазі факти чи думки, якими він підкріплюють якусь свою думку.

Доказ — це логічне міркування, під час якого підтверджується чи спростовується істинність будь-якої думки з допомогою інших положень, перевірених практикою. Шляхом доказу відбувається перехід від імовірного знання до достовірного. Логічна операція доказу складається з трьох взаємозалежних елементів: тези, аргументів (підстав), демонстрації (методу доказу) [5].

Теза — це термін, який стосується відразу кількох областей знань. Наприклад, у музиці словом "теза" називають ударну частину, яка міститься в такті. А ось у системі віршування стародавньої Греції тезою називалася ненаголошена частина ритму.

Головна властивість тези: вона завжди вимагає доказу. Тезою, тобто найголовнішим об'єктом доказу, є положення, яке потрібно довести. Наприклад, висунемо тезу: студенти, які регулярно відвідують заняття, успішно складають сесію.

Аргументами (або підставами) доказу називають вихідні судження, які наводяться при доказі відповідної тези і за допомогою яких вона обґрунтовується. Слово «аргумент» Походить від латів. *argumentum* «повідь, розповідь; зміст, тема; висновок»; пов'язане з дієсловом *arguo* «показую, виявляю, виявляю».

Найкращими аргументами у журналістиці є достовірні факти. Перш ніж щось доводити, автор має неупереджено досліджувати явище. У нашому випадку на доказ висунутої тези ми можемо навести статистику відвідуваності

та результатів сесії. Однак якщо дані навчальної статистики не підтвердять висунутого припущення, ми потрапимо в халепу...

Тобто потрібно бути готовим до того, що трапляються випадки, коли факти не підтверджують заздалегідь сформульовану думку, і навіть спростовують її [11].

Демонстрація (спосіб доказу) - логічна форма зв'язку сукупності висновків, які застосовуються при виведенні тези з аргументів. У нашому випадку демонстрацією стало зіставлення статистичних даних – кількості перепусток та оцінок студентів.

Доказ як повний логічно послідовний ланцюг міркувань, що обґрунтовують конкретну ідею, в журналістиці практично не зустрічається, оскільки він надто громіздкий, трудомісткий, а також складний для сприйняття. Замість нього застосовується спрощене підтвердження, короткий аргументований виклад ідеї.

У сучасній науковій та навчальній літературі висвітлюється безліч методів аргументування. Ось лише деякі з них.

1. Фундаментальний метод аргументації передбачає ознайомлення читача з фактами, які становлять основу доказів. У цьому процесі цифрові приклади та статистичні дані грають важливу роль, оскільки вони можуть надати переконливішого та об'єктивнішого характеру аргументації.

Проте при використанні статистичних даних варто дотримуватись певної міри, оскільки занадто багато цифр може стомлювати читачів та зменшувати враження від аргументів. Крім того, недбало оброблені статистичні матеріали можуть бути мисливцем на помилки та навіть обманом.

Наприклад, ректор інституту може навести статистичні дані про те, що половина студенток першого курсу одружилася протягом року. Ця цифра може вражати, проте потім виявляється, що на курсі було всього дві студентки, і одна з них вийшла заміж [15].

Тому для того, щоб статистичні дані були ефективним ілюстративним матеріалом, вони повинні охоплювати велику кількість людей, подій, явищ та мати якісну обробку.

2. Використання методу порівняння під час аргументації є дуже ефективним і має велике значення, особливо якщо порівнюються тільки однотипні об'єкти за одним критерієм, використовуючи вдалі приклади порівняння. Наприклад, некоректно порівнювати приватний профільний інститут та національний університет або кількість пацієнтів у районній поліклініці та елітній стоматології. Використання такого методу допомагає зробити твердження більш зрозумілим та переконливим, особливо якщо використовуються аналогії та порівняння з відомими читачам предметами та явищами.

3. Ще одним ефективним аргументом є традиція. Фактично, всі аргументи містять посилання на традицію, такі як визнані авторитети, інтуїція, віра, здоровий глузд, смак і т.д. Традиція - це анонімна система зразків, норм та правил, яка склалася стихійно та керує поведінкою значної та стійкої групи людей. Традиція може бути настільки широкою, що охоплює всіх членів суспільства на певному етапі його розвитку. Таким чином, використання аргументів, які посиляються на традицію, може допомогти в переконанні слухачів та зробити аргументацію більш переконливою.

4. Авторитетний аргумент - це вказівка на думки або дії особи, яка вже відзначилася в цій галузі своїми висновками або досягненнями. Традиція формується без будь-якого автора, і авторитетом стає конкретна людина. Це може бути експерт, чії думки є важливими для журналістів-аналітиків.

5. Аргумент до здорового глузду - це спроба підтримати запропоновану позицію, відповідаючи на наявне у аудиторії почуття здорового глузду. Здоровий глузд є однією з найважливіших складових людського життя, яка не залежить від науки, філософії або будь-яких загальних принципів. Здоровий глузд відображається в оцінках правильного і неправильного, корисного і безглузлого.

6. Аргумент до віри - це вказівка на тверду переконаність у справедливості запропонованої позиції.

Аргументація за смаком звертається до емоційної реакції аудиторії, зокрема до того, що сподобається їм на рівні смаку. Це може допомогти переконати їх прийняти висунуте становище. Незважаючи на те, що говорять, що про смаки не сперечаються, суперечки щодо смаків доволі поширені, і це особливо видно в естетиці та художній критиці, де часто відбуваються дискусії щодо того, що є гарним або поганим. Рецензії часто містять аргументи на основі смаку [27].

Аргументація до моди є окремим випадком аргументування на основі смаку, де висунуте становище підтримується тим, що воно відповідає панівній моді. В процесі доказу можна використовувати два підходи до аргументації: прямий та опосередкований. При прямому підході аргументи на основі смаку викладаються безпосередньо, з використанням персонального досвіду чи експертної думки. Опосередкований підхід полягає у використанні фактів, статистики, авторитетів або авторитетних джерел, які можуть переконати аудиторію у підтримці висунутого становища.

Прямий доказ - це обґрунтування істинності тези без допомоги будь-яких додаткових побудов (тобто автор висловлює якусь спільну думку і одразу підтверджує її окремими прикладами) [27].

Непрямий доказ - це обґрунтування істинності тези шляхом доведення помилковості висловлювання, що суперечить йому, - антитези. Аргументація у разі будується двома етапами: першому етапі обґрунтовується помилковість антитези, але в другому етапі з помилковості антитези робиться висновок про істинність тези.

Прямий і непрямий доказ можуть застосовуватись і одночасно.

При побудові докази (як прямого, і непрямого) може переважати якийсь із відомих логічних методів. Якщо, наприклад, доводиться загальне судження, автор посилається на приватні факти, це означає, що він застосовує індуктивний метод. Індуктивний метод міркування від часткового до

загального характерний для жанру коментаря чи кореспонденції. Індукція (від латів. *inductio* - наведення) буває двох видів: повна та неповна.

Повна індукція — висновок, у якому загальний висновок виходить у результаті вивчення всіх предметів, які стосуються цього роду (класу, типу). Таку індукцію іноді називають науковою.

У журналістиці переважно використовується неповна індукція (популярна) — застосовується для отримання загального висновку про весь клас предметів, коли вивчити ці предмети неможливо.

Особливою ненадійністю відрізняються індуктивні висновки, отримані через просте перерахування, коли журналіст, спостерігаючи збігається ознака в окремих предметів одного класу і не зустрічаючи суперечливих випадків, робить висновок про те, що ця ознака притаманна всім іншим предметам цього класу.

У разі факти беруться без будь-якого методичного відбору, а ознаки явищ, предметів не пояснюються внутрішнім причинним зв'язком. Висновки індукції цього виду мають малий ступінь ймовірності (журналіст стверджує, що «всі олігархи — шахраї» і як доказ наводить те, що два з них викрито правоохоронними органами у порушенні фінансової дисципліни, приховуванні доходів від податків). Якщо журналіст доводить приватне судження і навіть виводить його істинність із загального становища, то цьому випадку ним застосований дедуктивний метод. Дедукція – міркування від загального до часткового. Початком (посилками) дедукції є аксіоми чи гіпотези, які мають характер загальних тверджень («загальне»), а кінцем - наслідки з посилок, теореми («приватне»). Якщо посилки дедукції є істинними, то істинними є і її наслідки. Дедукція (виведення) – основний засіб доказу. Протилежно до індукції [11].

Приклад найпростішого дедуктивного висновку:

Усі люди смертні. Сократ – людина. Отже, Сократ смертний.

Існують також такі методи пізнання/доказу

- Порівняння (порівняння з метою виявити відмінності);

- аналогія (порівняння з метою виявити подібності). Якщо автор щось стверджує про явище, виходячи з встановленого подібності його з якимось іншим явищем, то цьому випадку йдеться про застосування методу аналогії.

- Оцінка (перевірка предмета на відповідність ідеалу).

- Деталізація (виявлення найбільш значущих деталей).

- Роз'яснення (відтворення ланцюга причинно-наслідкових зв'язків).

- Пророцтво / припущення (побудова гіпотези). Коли доказ будується як система висновків, що спираються на припущення, то в даному випадку йдеться про застосування гіпотези.

- узагальнення (виявлення загальної ланки у ряді подій).

Дуже часто в ході доказу різні методи застосовуються в їхньому органічному взаємозв'язку, що надає доказу досить складний характер.

У журналістиці докази стосуються фактів та інформації, які підтверджують новину чи репортаж. Докази є основою журналістської інформації та використовуються для перевірки точності та достовірності інформації, що повідомляється. Журналіст зобов'язаний збирати та оцінювати докази з багатьох джерел, щоб створити вичерпну та точну інформацію про події.

Використання доказів у журналістиці ґрунтується на тих самих принципах перевірки та надійності, які використовуються в науковому дослідженні. Журналісти повинні збирати та оцінювати докази, використовуючи суворий і систематичний підхід, щоб переконатися, що інформація, яку вони повідомляють, є точною та заслугове довіри. Вони також повинні бути прозорими щодо своїх джерел і методів і бути готовими виправляти помилки або неточності у своїх звітах [20].

Типи доказів, які використовуються в журналістиці, можуть відрізнитися залежно від історії та доступної інформації. Деякі поширені типи доказів включають свідчення очевидців, офіційні документи, публічні записи та експертний аналіз. Журналісти також можуть використовувати фотографії, відео та аудіозаписи як докази на підтримку своїх репортажів.

Для того, щоб докази вважалися надійними та заслуговують на довіру, вони повинні відповідати певним критеріям. Воно повинно відповідати історії, бути перевіреним з багатьох джерел і бути вільним від упередженості чи маніпуляцій. Журналісти також повинні враховувати довіру та досвід своїх джерел, а також оцінювати потенційні упередженості чи конфлікти інтересів, які можуть вплинути на точність свідчень.

Використання доказів у журналістиці має вирішальне значення для того, щоб новини були точними, надійними та заслуговували на довіру. Дотримуючись суворих стандартів перевірки та надійності, журналісти можуть надавати громадськості цінну інформацію, яка допомагає інформувати громадський дискурс і сприяти поінформованому громадянству.

На додаток до принципів, викладених вище, є деякі конкретні міркування, пов'язані з доказами в журналістиці, на які варто звернути увагу:

Конфіденційність: журналістам може знадобитися захистити конфіденційність своїх джерел, щоб отримати важливі докази чи інформацію. У деяких випадках джерела можуть опинитися під загрозою помсти чи шкоди, якщо їхню особу розкриють. Журналісти повинні збалансувати потребу захисту своїх джерел із необхідністю забезпечити прозорість і підзвітність своїм читачам [11].

Збалансованість: докази мають бути представлені збалансовано та чесно, щоб забезпечити вичерпний та точний опис подій. Журналісти повинні уникати вибору доказів, які підтверджують певний наратив, і повинні надати контекст і перспективу, щоб допомогти читачам зрозуміти значення та наслідки представлених доказів.

Скептицизм: Журналісти повинні підходити до доказів із здоровою дозою скептицизму та повинні перевіряти інформацію з багатьох джерел, коли це можливо. Вони також повинні знати про потенціал дезінформації чи пропаганди та вживати заходів, щоб уникнути маніпулювання сторонніми інтересами.

Незалежність: Журналісти мають бути незалежними та вільними від зовнішнього впливу чи тиску, які можуть поставити під загрозу їхні репортажі чи надані докази. Вони повинні уникати конфлікту інтересів і підтримувати свою редакційну незалежність, щоб надати своїм читачам достовірний і неупереджений звіт про події.

Докази є фундаментальним компонентом журналістського репортажу, а принципи перевірки, надійності, прозорості та підзвітності є важливими для забезпечення того, щоб докази використовувалися відповідально та етично. Використовуючи докази для надання точних і надійних новинних повідомлень, журналісти можуть сприяти інформованому публічному дискурсу та підтримувати функціонування здорової демократії.

Метод доказів у журналістиці має деякі спільні характеристики з науковим методом, але є також деякі унікальні риси, характерні для галузі журналістики. Деякі характеристики методу доведення в журналістиці включають:

Верифікація: Основна мета методу доказу в журналістиці — перевірити точність і достовірність інформації, що повідомляється. Журналісти повинні переконатися, що їхні джерела є надійними, а інформація, яку вони повідомляють, правдива й точна [33].

Кілька джерел: журналісти зазвичай покладаються на кілька джерел інформації, щоб перевірити точність своїх повідомлень. Це допомагає зменшити ризик помилок або неточностей і гарантує, що інформація, що повідомляється, добре підтримується.

Своєчасність: Журналісти часто працюють у стислі терміни, і метод доказів у журналістиці має бути адаптований до вимог швидкоплинного циклу новин. Це вимагає від журналістів швидкої та ефективної перевірки інформації, зберігаючи при цьому високі стандарти точності та надійності.

Етика: метод доказування в журналістиці ґрунтується на етичних принципах, таких як відданість правді, чесності та точності. Журналісти

повинні балансувати між своїм обов'язком повідомляти новини та своїм обов'язком захищати конфіденційність і права залучених осіб.

Прозорість: журналісти повинні бути прозорими щодо своїх методів і джерел, а також бути готовими виправляти помилки чи неточності у своїх репортажах. Це допомагає зберегти довіру аудиторії та гарантувати, що інформація, яку вони повідомляють, є точною та надійною [19].

Контекстуалізація: журналісти також прагнуть надати контекст інформації, що повідомляється, щоб допомогти читачам зрозуміти значення та наслідки новин. Це може включати надання довідкової інформації, історичного контексту або експертного аналізу, щоб допомогти читачам краще зрозуміти історію.

Підзвітність: Журналісти також підзвітні своїм читачам і повинні бути готові нести відповідальність за свої репортажі. Це може включати виправлення чи відкликання, якщо виявлені помилки чи неточності, або вступ у діалог із читачами для вирішення проблем чи відгуків.

Адаптивність: метод доказів у журналістиці має бути адаптованим до різних форм ЗМІ, включаючи друковані видання, онлайн та соціальні медіа-платформи. Це вимагає від журналістів володіння різноманітними інструментами та технологіями та здатності ефективно спілкуватися різними каналами.

Співпраця: Журналісти часто співпрацюють з іншими репортерами, редакторами та експертами, щоб перевірити інформацію та переконатися, що їх репортажі точні та надійні. Такий спільний підхід допомагає забезпечити належну підтримку інформації, що надсилається, і зменшує ризик помилок або неточностей.

Незалежність: нарешті, метод доказування в журналістиці керується принципом незалежності, тобто журналісти повинні бути вільні від зовнішнього впливу чи тиску, які можуть поставити під загрозу їх репортажі. Така незалежність дозволяє журналістам об'єктивно та неупереджено повідомляти новини та допомагає зберегти довіру аудиторії [15].

Загалом, метод доказу в журналістиці – це систематичний і суворий підхід до перевірки точності та достовірності інформації, повідомленої в ЗМІ. Покладаючись на численні джерела, дотримуючись етичних принципів і зберігаючи прозорість, журналісти можуть забезпечити надійність, точність і достовірність своїх репортажів.

Не так багато вчених, які конкретно визначають термін «докази» в журналістиці, оскільки журналістика, як правило, вважається сферою практики, а не науковою дисципліною. Однак є кілька вчених, які багато писали про використання доказів у журналістиці та важливість перевірки та надійності в журналістських репортажах. Ось кілька прикладів:

Джей Розен, професор журналістики Нью-Йоркського університету, багато писав про роль доказів у журналістиці. Він визначає докази як «факти та дані, що лежать в основі новини чи звіту».

Крейг Сільверман, медіа-редактор BuzzFeed News, багато писав про перевірку та важливість доказів у журналістиці. Він визначає доказ як «будь-який факт або частину інформації, яка допомагає підтвердити або спростувати твердження, зроблене в новинному повідомленні».

Стів Баттрі, журналіст і медіа-консультант, писав про важливість точності та надійності в журналістиці. Він визначає докази як «інформацію, яка підтримує або підтверджує факт або твердження, зроблені в новинах, і які були незалежно перевірені з багатьох джерел» [25].

Філіп Майєр, почесний професор Університету Північної Кароліни, багато писав про використання методів дослідження соціальних наук у журналістиці. Він визначає докази як «інформацію, яка була зібрана шляхом систематичних спостережень або досліджень і яка може бути використана для підтримки або спростування гіпотези чи твердження».

Загалом, хоча в журналістиці може не існувати єдиного узгодженого визначення доказів, науковці та практики загалом погоджуються, що докази є критично важливим компонентом журналістського репортажу, і що принципи

перевірки, надійності та прозорості є важливими для забезпечення того, щоб докази використовуються в етичній та відповідальній манері.

Хоча в Україні, можливо, немає конкретних науковців, які б дали визначення терміну «докази» в журналістиці, є українські журналісти та медіа-експерти, які обговорювали важливість доказів у журналістському репортажі. Ось кілька прикладів:

Наталія Гуменюк: Гуменюк — українська журналістка, засновниця незалежного медіа в Україні «Громадське ТБ». Вона наголосила на важливості репортажів, заснованих на фактах, у своїй роботі, заявивши, що «журналістика повинна ґрунтуватися на фактах, перевірених і перехресно перевірених з багатьма джерелами, щоб бути надійною та надійною» [21].

Денис Бігус: Бігус – журналіст-розслідувач, засновник проекту журналістських розслідувань Bihus.info. Він підкреслив важливість документальних підтверджень у своїх репортажах, зазначивши, що «документи є найвагомим доказом у журналістських розслідуваннях».

Сергій Андрушко: Андрушко – медіаексперт, викладач Києво-Могилянської академії. Він обговорював важливість того, щоб журналісти могли оцінювати докази та оцінювати їх достовірність, заявивши, що «журналісти повинні вміти розпізнавати надійні докази та уникати використання неперевіреної інформації».

Загалом, хоча й немає конкретних науковців, які б обговорювали важливість доказів у журналістиці в Україні, є багато журналістів та медіа-експертів, які наголошували на важливості репортажів, заснованих на доказах, і необхідності для журналістів ретельно оцінювати та перевіряти докази. вони використовують у своїй звітності.

1.2. Види доказу в журналістському матеріалі

З узагальнення різних підходів до визначення журналістського розслідування, виділимо основні характеристики, які розкривають специфіку цього жанру.

По-перше, розслідування присвячуються прихованим подіям, які стають одкровенням, шоком, несподіванкою для аудиторії. Події журналістських розслідувань виходять за межі повсякденних подій.

По-друге, розслідування ініціюються вже й відомими фактами, коли потрібна перевірка інформації, внаслідок чого журналіст виходить на раніше приховані для громадськості відомості [26].

Журналісти-розслідувачі проводять глибокі дослідження та використовують різні тактики для збору інформації. Після збору та оцінки доказів журналісти-розслідувачі пишуть вичерпні звіти, щоб викрити предмет та надати докази на підтримку своїх висновків.

По-третє, розслідування значною мірою є результатом напруженої роботи самого журналіста чи команди розслідувачів. Іншими словами, ніхто не пропонує закінчену історію, вона створюється у процесі власної професійної роботи.

По-четверте, розслідувальні проекти мають бути актуальними для значної частини аудиторії. Матеріали мають виходити своєчасно, а населення розуміти, у чому суть проблеми.

По-п'яте, такі проекти також мають бути спрямовані на те, щоб якимось чином вплинути на події. Наприклад, знайти та покарати винних, скасувати некоректний закон чи порушити обговорення у суспільстві.

По-шосте, розслідування часто включають дослідження, які використовують інноваційні методи, такі як соціальні мережі, інтелектуальний аналіз даних. Усе це призводить до виявлення фактів, які очевидні чи відразу виявляються [35].

По-сьоме, найкращі розслідування повинні взаємодіяти з аудиторією після початкової публікації та продовжувати інформувати про вирішення проблеми. Розслідування часто мають кілька частин – перша передача чи презентація розслідування іноді може бути лише початком, а чи не кінцем історії.

По-восьме, розслідувальна журналістика часто потребує більше часу для планування, підготовки та дослідження і, як правило, є довшою формою журналістської діяльності. З цього можна дійти невтішного висновку, що журналістське розслідування - це слабко порушене питання, значиме для аудиторії, досліджений з різних сторін і неупереджено розказаний автором. Деякі іноземні вчені вважають досліджуваний жанр унікальним у своїй специфіці, їхня опозиція дотримується діаметрально протилежної думки [45].

На етапі збору інформації журналіст-розслідувач безпосередньо працює з джерелами, які складають основний пласт всього журналістського розслідування. Дослідники журналістики виділяють три типи джерел інформації, під час роботи з якими, журналіст використовує різноманітні методи. Документи – перший тип джерел інформації, є матеріальний носій із зафіксованими на ньому відомостями за допомогою різних знакових систем (текст, відео, аудіо, фото), призначений для зберігання та передачі.

Предметно-речове середовище – другий тип джерел інформації, є певним посередником для людей і подією. Даний вид надає інформацію журналісту у вигляді деталей становища, на тлі якої відбувалася та чи інша подія, та які здатні дати не менше відомостей, ніж документи. Людина – третій тип джерел інформації, що є для кореспондента ключовою ланкою в інформаційному потоці. В американській практиці журналістів цей тип називають "живе джерело". Цей термін має як пряме, і переносне значення, оскільки людина виступає як суб'єкт тієї чи іншої діяльності, він є безпосереднім учасником соціальних і природних процесів і внаслідок цього як джерело інформації нескінченний [21].

При перевірці достовірності документів, журналіст звертає увагу на вихідні та вхідні номери, по можливості він може звернутися до того підприємства, з якого прийшов офіційний папір і попросити поглянути на журнал реєстрації, щоб переконатися, що той чи інший документ не підробка. Ксерокопії також потребують перевірки, тому фальшиві документи нерідко видають за копії оригіналів. У цьому випадку журналіст може запросити оригінал документа або знайти людей, які б підтвердили, що той чи інший документ існував [6]. Для того, щоб журналіст отримав інформацію від офіційних джерел, необхідно дотримуватися певного алгоритму дій.

Доказ – це процес логічного міркування, під час якого підтверджується або спростовується істинність будь-якої думки за допомогою інших перевірених практикою положень. Цей процес дозволяє переходити від можливого та недостовірного знання до достовірного. Головною метою доказу є зв'язка теоретичних положень та висновків із реальною дійсністю [6].

Доказ (доказове міркування) з'являється у роздумах журналіста та будь-якої людини у вигляді ряду висновків, які мають однакову логічну будову, незалежно від конкретного змісту об'єкта розслідування. Для проведення доказового міркування може використовуватися індуктивний чи дедуктивний метод. Якщо автор доводить загальне судження, то застосовується індуктивний метод, при якому посилаються на приватні факти. Наприклад, журналіст може стверджувати, що "всі олігархи – шахраї", але якщо як доказ наводить лише те, що два з них викрито правоохоронними органами у порушенні фінансової дисципліни та приховуванні доходів від податків, то він використовує індуктивний метод.

Журналіст використовує загальне становище як доказ для приватних суджень, що робить їх дедуктивними. Наприклад, він може сказати, що людина є колишнім номенклатурним працівником і посилатися на те, що всі, хто обіймали важливі посади в радянському уряді, були номенклатурними працівниками.

У доказовому міркуванні індукція та дедукція часто використовуються взаємозв'язки, а також можуть переплітатися з висновками за аналогією та елементами логічних прийомів для побудови гіпотези. Логіка вивчає доказову операцію, відволікаючись від конкретного змісту думок.

У реальному міркуванні використовуються різноманітні способи обґрунтування залежно від об'єкта думки. Однак будь-яка операція доказу може досягти відповідних результатів, якщо дотримуватися сукупності умов та стандартів доведення.

У доказі завжди будується або мислиться перевірочний висновок, який досліджує істинність посилок та логічну правильність їх зв'язку, на відміну від звичайного висновку [37].

Доказ не змінює суті того, що стверджується, а лише розкриває і робить його більш переконливим та достовірним. Не можна перетворити хибну думку на істину за допомогою доказу. Проте варто зауважити, що доведення, як послідовний ланцюг міркувань, які з необхідністю обґрунтовують конкретну ідею, практично не використовуються в журналістиці або розслідувальній практиці через свою складність та громіздкість. Замість цього, звичайним підходом є короткий аргументований виклад тієї ж ідеї, що дозволяє оперативно вирішувати завдання та знаходити розуміння у аудиторії. Однак, найбільш переконливим виступом є той, який відтворює логіку доказу, хоча б відрізняється від нього скороченим перебігом міркування. Цей підхід дозволяє досягти більшої переконливості та достовірності в інформуванні аудиторії.

Коли відбувається доказове міркування, завжди присутні три елементи: теза, аргументи та демонстрація. Щоб забезпечити логічність міркування, кожен з цих елементів повинен дотримуватися певних правил.

Теза - це затвердження або заперечення наявності будь-якого явища, яке необхідно довести. Теза не може бути запитальною пропозицією, і в журналістському міркуванні може бути кілька тез, однак, для того, щоб міркування не стало еkleктичним, одна з них повинна бути обов'язково головною, а інші – другорядними [8].

Логіка вимагає дотримання трьох правил щодо тези. Перше - теза повинна бути логічно визначеною, ясною та точною. Друге - теза не повинна змінюватися протягом міркування. Третє - теза повинна впливати з аргументів і підтверджуватись ними.

Вимога визначеності тези означає, що основне положення, яке потрібно довести та переконати читачів у його правильності, повинно бути сформульовано у ясній та доступній формі. Чітке формулювання основної тези дозволяє здійснити логічно стрункий виклад матеріалу та знайти правильний заголовок виступу. Хороший заголовок не повинен повторювати мовне формулювання головної тези, але має відображати суть основної думки автора.

У процесі міркування важливо дотримуватися логічної вимоги незмінності тези. Це означає, що головна теза повинна залишатися незмінною протягом всього розгляду питання. Зміна тези може статися, особливо у складному розслідуванні, коли аргументи на користь тези досліджуються. Автор може непомітно відступити від первісної головної тези, що є серйозною логічною помилкою. Теза повинна впливати з аргументів, інакше вона не може вважатися доведеною. Для дотримання вимог логічної точності, визначеності та незмінності тези необхідно мати елементарні навички логічної культури. У доказовому міркуванні теза спирається на другорядні тези, а вони, у свою чергу, – на аргументи. Для чіткого та короткого викладу основної тези доцільно надати її на початку розслідувального матеріалу, щоб привернути увагу до головного та допомогти аудиторії зрозуміти хід подальшої аргументації, яка розкриватиме та обґрунтовуватиме вихідну ідею [36].

У реальному житті вершина логічної піраміди може бути "виявлена" як в кінці, так і в середині роздумів автора. Це пояснюється тим, що людина сприймає явища через призму своїх інтересів, тож міркування будується за планом, який відображає рух та обґрунтування думки, а також закони психології сприйняття. Другі тези відображають логічно завершені "шматки"

міркування та дозволяють автору послідовно, гнучко та динамічно підтверджувати головну тезу.

Тези можна поділити на прості та складні. Прості тези констатують наявність однієї якості в явищі та зазвичай дають однозначну істину, наприклад: "цей чиновник – корупціонер". Складні тези стверджують (або заперечують) кілька положень одночасно, наприклад: "приватизація дрібних підприємств дозволяє підвищити продуктивність праці, зменшити кількість зайнятих у виробництві людей та збільшити прибутки".

Аргументи є основою доказів, і їх переконливість визначається їх достовірністю та силою. Журналісти повинні ретельно аналізувати наявні вихідні факти, статистичні відомості, наукові дослідження та свідчення очевидців, відкидаючи слабкі та сумнівні аргументи та залишаючи сильні та достовірні [23].

При відборі аргументів важливо керуватися логічними вимогами до доказів, які полягають у тому, що аргументи повинні бути справжніми, достатніми для доказу тези, самостійно доведеними та не суперечити один одному. Істинність аргументів є необхідною, оскільки вони виступають як підстави для висновку, і якщо вони мають імовірнісний характер, то з них можна зробити лише правдоподібний, але не достовірний висновок.

Використання недостатньо перевірених чи сумнівних фактів під час побудови аргументів ставить під загрозу переконливість доказів. Порушення логічних вимог до істинності аргументів та використання припущень можуть призвести до помилок, які називаються "основною оманною" та "передбаченням підстави". Тому журналісти повинні дотримуватися логічних вимог до доказів, щоб побудувати переконливі та достовірні матеріали.

Правило достатності аргументів стверджує, що всі аргументи повинні бути достатньою якістю та кількістю, щоб довести істинність даної тези і уникнути сплутування з іншими думками. Хоча більша кількість аргументів забезпечує більшу надійність доведення, відбір аргументів краще керуватися принципом "менше, але краще": використовувати лише ті, які найбільше

свідчать про істинність тези, та уникати надмірної кількості. Важливо, щоб аргументи доповнювали один одного, і були підтверджені іншими, незалежними від тези, доведеними фактами. Коли істинність тези виводиться з аргументів, а аргументи залежать від істинності тези, виникає логічна помилка, названа "коло в доказі", що порушує логічність доведення.

Важливо також, щоб аргументи гармоніювали між собою та не суперечили один одному. Суперечність між аргументами по відношенню до того ж самого предмета, факту або явища демонструє логічну необдуманість міркувань автора, що може спричинити недовіру читачів (слухачів, глядачів) до істинності тези та викликати домисли.

Для досягнення мети в аргументації, часто необхідно точно розкрити підтекст міркування. Особливо важливо пам'ятати, що аргументація у тій чи іншій формі постає як діалог, який може бути виражений явно або неявно. Навіть якщо у розслідувача немає конкретного опонента, він може уявити можливі контраргументи, що надає аргументації форму діалогу.

Існують два способи демонстрації тези у процесі обґрунтування: прямий і опосередкований. Прямий доказ - це обґрунтування тези за допомогою аргументів без будь-яких додаткових побудов. Ланцюг міркувань у такому випадку починається з «пред'явлення» аргументів і з логічною необхідністю призводить до обґрунтування істинності тези. Наприклад, у публікаціях на політичну тему, сутність соціально-політичного становища в країні може бути обґрунтована прямим посиланням на факти, що характеризують розстановку політичних сил, боротьбу між політичними партіями, стан виробництва та фінансові відносини [55].

Прямий метод доказу використовується, коли потрібно довести конкретний факт, відсилаючись до теоретичного становища або загальноприйнятої норми. У судовому процесі, наприклад, правова сторона оцінює окремі дії, підводячи їх під загальну норму, виражену в законі. Журналісти, щоб показати аморальність дії, посилаються на загальноприйняту норму моральної поведінки в даному суспільстві.

Непрямий доказ - це доведення істинності тези, встановлюючи хибність суперечливого висловлювання - антитези. У цьому випадку аргументація складається з двох етапів: спочатку доводиться хибність утвердження опонента, яке суперечить тезі. Після цього, з врахуванням того, що теза і антитеза виключають одна одну, робиться висновок про істинність тези на основі хибності антитези. Цей метод застосовується лише тоді, коли є альтернативні висловлювання - теза і антитеза, які суперечать одне одному і не допускають третього варіанту.

У журналістиці, окрім альтернативного типу непрямого доказу, зустрічається ще один, більш складний різновид - розділовий доказ. Його ускладненість полягає в тому, що обговорюється не два, а кілька несумісних положень, що стосуються одного питання. У цьому випадку журналіст міркує за методом виключення - показує неспроможність суджень кожного з опонентів, що служить непрямим підтвердженням правильності тези [48].

У журналістиці можна використовувати як прямий, так і непрямий докази одночасно. Поєднання цих двох способів аргументації дозволяє журналісту позитивно обґрунтувати свою тезу, а також показати неспроможність ідей протилежної сторони, що значно збільшує переконливість міркування.

Аргументація у журналістиці не обмежується доказом. Журналіст аналізує можливі випадки спростування своєї тези та досліджує і спростовує потенційні антитези, що дозволяє створити більш повну картину даної проблеми.

Одним із напрямів вивчення особливостей доказового міркування в журналістиці може стати вивчення можливостей, властивих різним медіатекстам, стійких (базових) моделей аргументації, що поки що не привертало увагу дослідників. Поняття «модель» є досить відомим, воно використовується як у теорії, так і в практиці журналістики (. Це поняття виступає як відображення сукупності деяких стійких рис, що повторюються в кожному з явищ, що утворюють певну групу. Склавшись одного разу, уявлення про таку сукупність виступає надалі як орієнтир, як модель побудови

доказових міркувань під час підготовки різних медіатекстів. Поняття «модель аргументації» передбачає, передусім, певний взаємозв'язок таких складових:

- 1) характер обґрунтованої головної тези (головної думки твору);
- 2) типи аргументів (підстав доказу; доказів), що використовуються для підтвердження головної тези публікації;
- 3) сукупність методів аргументації (методів обґрунтування головної думки виступу, тобто методів демонстрації).

Спостереження за практикою доказових міркувань у сучасних медіатекстах дозволяють припустити, що існують чотири основні моделі аргументації, пов'язані з характером головних пізнавальних завдань, які диктуються потребами людини та спираються на закономірності пізнання світу, що виступають як необхідність:

- 1) встановлення реальності чогось;
- 2) встановлення значимості чогось;
- 3) встановлення можливості чогось;
- 4) встановлення необхідності чогось.

Першу модель аргументації, що здійснюється в рамках завдання обґрунтування тверджень про існування будь-якого феномена (факту, події, дії, причинно-наслідкового зв'язку тощо), умовно можна назвати «фактологічною». Звернення до такої моделі аргументації може стати завданням журналіста в тому випадку, якщо якийсь факт навмисно ховається від суспільства, або з якоїсь іншої причини виявився недоступним, недостатньо відомим, невизначеним для нього. Точність встановлення невідомих (нових) фактів, як це доведено людською практикою, забезпечується, перш за все, опорою на вже визнані як достовірні інші факти (фактологічні аргументи), включені в закономірний ланцюжок, однією з ланок якого виступає і журналіст, який цікавить феномен [12].

Фактологічні аргументи є:

- факти власних спостережень та експериментів автора;
- показання свідка;

- очевидні (загальновідомі) факти;
- Документальні дані;
- наукові факти.

Причому всі вони повинні бути отримані з надійних джерел

Будь-який із названих фактів може бути визнаний аргументом лише в тому випадку, якщо він сприяє встановленню існування якогось значущого для автора феномена (події, процесу, ситуації тощо). Активне використання в межах першої моделі типів аргументів, здатних допомогти автору досягти максимальної достовірності висновків про існування будь-якого явища, пояснюється насамперед тим, що застосовується ця модель у таких текстах, які називаються розслідувальними чи аналітичними. А це означає, що ці публікації можуть бути пов'язані з аналізом, розслідуванням якихось дій, подій, у тому числі поганих, які дискредитують деяких людей, які можуть шукати захист у суді. Тому дані тексти забезпечуються такою аргументацією, яка за своїм характером повинна максимально відповідати вимогам юридично значущих доводів [11].

Здійснюючи доказ існування будь-якого явища, автори можуть застосовувати весь арсенал логічних методів. Це, насамперед, - методи індуктивного висновку (зокрема - математичної, тобто, повної індукції, коли узагальнюючий висновок спирається на всю сукупність фактів, що стосуються предмета розслідування), а також - методи дедуктивного висновку, що спираються на істинність загальнозначимих знань у тому чи іншого кола явищ. Активно використовуються в доказових міркуваннях у рамках аналізованої моделі аргументації та традиційні методи, тобто методи аналогії та порівняння (хоча в логічному обґрунтуванні вони часто відіграють допоміжну роль).

Характер другої моделі аргументації, яку умовно можна назвати «оцінною», визначається завданням оцінки, встановлення цінності (значущості) будь-яких явищ для суспільства, соціальної групи та ін. Нагадаємо, що, на відміну від фактологічного судження (факту), Що відбиває

наявність якогось явища, оцінка виражає ставлення людини (соціальної групи, суспільства) до таких явищ.

У журналістиці докази стосуються інформації або даних, які журналісти використовують для підтвердження тверджень і тверджень, які вони роблять у своїх репортажах. Це доказ або документація, яка підтверджує точність і достовірність новини. Докази можуть надходити в різних формах, зокрема:

- Факти: Журналістські докази часто базуються на перевірених фактах, які можуть бути підтвержені джерелами, документами чи іншими формами документації.
- Цитати: Цитати з джерел використовуються для підтвердження фактів або тверджень, зроблених у новинах. Вони надають читачеві додатковий контекст і перспективу.
- Статистика: статистичні дані часто використовуються для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Це може включати дані опитувань, опитувань або інших джерел.
- Документація: такі документи, як юридичні чи державні звіти, можуть надати цінні докази для підтримки новин.
- Розповіді свідків: розповіді очевидців можуть надати прямі докази події чи ситуації, додаючи достовірності новинам.

Для того, щоб докази вважалися достовірними та надійними, вони повинні бути отримані з надійних джерел і підтвержені документацією або іншими формами перевірки. Журналісти також повинні бути обережними, щоб подавати докази об'єктивним і неупередженим способом, без додавання будь-якої упередженості чи тлумачення.

Загалом, використання доказів має вирішальне значення для журналістських репортажів, оскільки це допомагає підтвердити твердження та забезпечити точність і надійність. Використовуючи різні форми доказів і ретельно оцінюючи їх достовірність і релевантність, журналісти можуть

допомогти забезпечити інформативність, точність і достовірність своїх репортажів.

У журналістиці докази стосуються інформації або даних, які журналісти використовують для підтвердження своїх претензій і тверджень у своїх репортажах. Є кілька типів доказів, які журналісти можуть використовувати у своїх репортажах, зокрема:

Прямі докази: прямі докази стосуються доказів, отриманих з перших вуст, таких як свідчення очевидців, відеозаписи чи фотографії. Цей тип доказів часто вважається найвагомішим і найнадійнішим, оскільки він базується на особистих спостереженнях.

Непрямі докази: непрямі докази стосуються доказів, отриманих шляхом висновків або непрямих доказів. Це може включати такі речі, як закономірності чи тенденції в даних або заявах із джерел, які опосередковано знають про подію чи ситуацію [46].

Свідчення експерта: свідчення експерта стосуються заяв, зроблених особами зі спеціальними знаннями або досвідом у певній галузі. Цей тип доказів часто використовується для підтвердження або спростування тверджень, зроблених у новинах.

Документальні докази: документальні докази стосуються письмових або записаних матеріалів, які використовуються для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Це можуть бути державні звіти, юридичні документи чи наукові дослідження.

Статистичні докази: Статистичні докази стосуються числових даних, які використовуються для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Це може включати такі речі, як опитування, опитування чи інші набори даних.

Особистий досвід: особистий досвід стосується особистого досвіду журналіста або джерела, який використовується для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Хоча особистий досвід може бути вагомою формою доказу, журналістам важливо усвідомлювати, що особистий досвід є суб'єктивним і не завжди може відображати ширші тенденції чи досвід.

Анекдотичні докази: Анекдотичні докази стосуються особистих історій або досвіду, які використовуються для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Хоча неофіційні докази можуть бути переконливими, журналістам важливо усвідомлювати, що вони можуть не відображати ширших тенденцій чи досвіду.

Порівняльні докази: Порівняльні докази стосуються доказів, які використовуються для порівняння та порівняння різних ситуацій або явищ. Цей тип доказів часто використовується в журналістських розслідуваннях, де журналісти можуть порівнювати дії чи політику різних організацій чи осіб.

Історичні свідчення: історичні свідчення стосуються свідчень з минулого, які використовуються для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Це може включати такі речі, як історичні записи чи архіви, або інтерв'ю з особами, які мають знання про історичні події з перших вуст [6].

Контекстуальні докази: контекстні докази стосуються доказів, які використовуються для надання контексту та довідкової інформації для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Це може включати такі речі, як історичний чи культурний контекст або аналіз ширших соціальних чи політичних тенденцій.

Використовуючи докази у своїх репортажах, журналісти повинні ретельно оцінювати достовірність і надійність доказів, які вони використовують. Вони також повинні бути прозорими щодо джерел і типів доказів, використаних у своїх звітах, і мати можливість чітко пояснити, як докази підтверджують їхні твердження. Використовуючи різноманітні типи доказів і ретельно оцінюючи їх достовірність, журналісти можуть допомогти забезпечити точність, збалансованість та інформативність своїх репортажів.

Хоча немає конкретного списку вчених, які вивчали використання доказів у журналістських матеріалах, є багато вчених і дослідників, які писали про цю тему. Ось кілька прикладів їхніх думок щодо видів доказів у журналістських матеріалах:

Девід Тьюксбері та Джейсон Ріттенберг у своїй книзі «Новини в Інтернеті: інформація та громадянство в 21 столітті» стверджують, що журналістські докази можуть надходити в багатьох формах, включаючи статистичні дані, дані, думки експертів і розповіді з перших рук. Вони пропонують журналістам використовувати різноманітні джерела та типи свідчень, щоб надати читачам повне уявлення про новину [25].

Метт Карлсон у своїй книзі «Криза довіри в журналістиці: чого хочуть журналісти та потреби суспільства» стверджує, що використання доказів у журналістиці має вирішальне значення для формування довіри та довіри читачів. Він пропонує, щоб журналісти були прозорими щодо своїх джерел і методів збору доказів, а також мали використовувати різноманітні форми доказів, щоб надати читачам тонке та точне уявлення про новину.

Марк Коддінгтон у своїй статті «До теорії цінності новин для журналістики даних» стверджує, що журналістика, керована даними, значною мірою покладається на статистичні дані для підтвердження тверджень, зроблених у новинах. Він пропонує, щоб журналісти були обережні, щоб надавати контекст для своїх статистичних даних, і повинні бути прозорими щодо своїх методів збору та аналізу даних.

Загалом ці та інші дослідники наголошують на важливості використання різноманітних типів доказів у журналістських репортажах, водночас прозорості та об'єктивності у використанні цих доказів.

Станом на 2021 рік існує кілька сучасних видів доказів, які журналісти використовують у своїх репортажах. Ось кілька прикладів:

Цифрові медіа: Журналісти зараз використовують різноманітні цифрові медіа для надання доказів у своїх репортажах. Це може включати фотографії, відео та аудіозаписи, зняті на смартфони чи інші пристрої, а також публікації в соціальних мережах або інший цифровий вміст.

Наприклад, під час протестів Джорджа Флойда у 2020 році журналісти використовували соціальні мережі, щоб задокументувати жорстокість поліції

та інші випадки насильства проти протестувальників. Вони поділилися відео та фотографіями подій, надавши докази зловживань, які відбувалися.

Журналістика даних. Журналістика даних — це тип репортажів, який значною мірою спирається на статистичні дані та аналіз даних. Журналісти використовують дані, щоб виявити тенденції та закономірності, а також надати докази для своїх повідомлень.

Наприклад, під час пандемії COVID-19 журналісти використовували дані, щоб відстежувати поширення вірусу та надавати докази ефективності різних заходів охорони здоров'я.

Облікові записи інформаторів: інформатори – це особи, які викривають неправомірні дії чи неетичну поведінку. Їхні звіти можуть стати цінними доказами в журналістських розслідуваннях.

Наприклад, у 2020 році інформатор виступив із заявою про зловживання в м'ясопереробній галузі, пов'язані з пандемією COVID-19. Їхня розповідь надала докази небезпечних умов праці та неналежного захисту працівників.

Експертна думка: Журналісти часто покладаються на експертну думку, щоб надати докази для своїх репортажів. Це може включати інтерв'ю з науковцями, вченими чи іншими експертами в цій галузі.

Наприклад, під час пандемії COVID-19 журналісти опитали експертів-інфекціоністів, щоб надати докази ефективності різних заходів охорони здоров'я.

Технологія Blockchain: Blockchain — це децентралізована цифрова книга, яку можна використовувати для перевірки автентичності даних. Деякі журналісти використовують технологію блокчейн, щоб надати докази достовірності своїх репортажів [19].

Наприклад, у 2018 році новинна організація Civil використала блокчейн для створення платформи для незалежної журналістики. Платформа дозволяла журналістам публікувати свої роботи прозорим і безпечним способом, а докази їх репортажів зберігалися в блокчейні.

Перевірка фактів: перевірка фактів – це процес, у якому журналісти перевіряють точність інформації в новинах. Перевірка фактів може включати різноманітні типи доказів, у тому числі першоджерела документів, інтерв'ю та аналіз даних.

Наприклад, під час президентських виборів у США у 2020 році фахівці перевіряли заяви кандидатів і надавали докази точності чи неточності цих заяв.

Краудсорсинг: краудсорсинг – це процес, у якому журналісти збирають інформацію від великої групи людей. Це може включати прохання про розповіді очевидців або отримання інформації з джерел у соціальних мережах.

Наприклад, під час протестів Black Lives Matter у 2020 році журналісти використовували краудсорсинг, щоб зібрати інформацію про жорстокість поліції та інші зловживання. Вони попросили протестувальників і свідків поділитися своїми історіями та надати докази того, що відбувається на місці.

Загалом використання сучасних видів доказів у журналістиці допомагає підвищити точність і достовірність повідомлень новин. Журналісти використовують нові технології та інноваційні підходи для збору та представлення доказів у прозорий та об'єктивний спосіб [22].

Таким чином, метод доказу журналіста - це процес збору інформації та доказів, який використовується для підтвердження правдивості подій, фактів, тверджень або теорій, що викладені в інформаційному матеріалі.

Основні характеристики методу доказу журналіста:

Об'єктивність: Журналіст повинен зібрати всі можливі докази, що стосуються певної події або твердження, не залежно від власних переконань чи думок.

Достовірність: Журналіст повинен перевірити достовірність джерел інформації, що використовуються для створення матеріалу, і переконатися в тому, що вони мають правдиву інформацію.

Детальність: Журналіст повинен ретельно перевірити всі можливі докази, що стосуються певної події або твердження, і зібрати якнайбільше інформації про неї.

Критичність: Журналіст повинен критично оцінювати отриману інформацію та докази і переконатися в тому, що вони правдиві та не містять помилок чи спотворень.

Контекстуалізація: Журналіст повинен розуміти контекст, в якому відбувається певна подія чи твердження, і враховувати його при оцінці доказів.

Неприборканість: Журналіст повинен залишатися неприборканим та професійним у будь-яких обставинах та не допускати, щоб особисті переконання впливали на його роботу.

Прозорість: Журналіст повинен пояснювати, які докази він зібрав, як він їх перевіряв та оцінив, і пояснити, які висновки він зробив на підставі цих доказів. Прозорість є одним з найважливіших принципів журналістики, оскільки вона дозволяє читачам, глядачам та слухачам зрозуміти, як журналіст прийшов до своїх висновків і чи можна йому довіряти [26].

Коли журналіст пояснює свої докази та процес їх перевірки, він демонструє свою професійну компетентність та етичність, а також дає можливість читачам зрозуміти, як вони можуть самі оцінити докази та зробити свої висновки.

Наприклад, журналіст може пояснити, що він взяв інтерв'ю з експертом відповідної галузі, перевіряв статистичні дані та порівняв їх з даними з інших джерел. Журналіст також може пояснити, які висновки він зробив на підставі цих доказів, які аргументи він використав та які альтернативні точки зору були розглянуті.

Прозорість також допомагає уникнути спотворення фактів та приховування інформації. Журналісти повинні бути відкриті щодо того, які джерела вони використовували, які факти були відкинуті та чому, та які альтернативні точки зору були розглянуті. Це дозволяє читачам оцінити достовірність та об'єктивність журналістського матеріалу та зробити свої висновки на основі об'єктивних даних.

РОЗДІЛ 2. Аналіз методу доказу в журналістських матеріалах

2.1 Аналіз розслідування українських журналістів

У журналістському доказі розрізняються теза – твердження, яке необхідно довести, і підставу, чи аргументи, – ті твердження, з допомогою яких доводиться теза» [15]. Нарешті, на закінчення автор робить висновки, виходячи з зробленого аналізу.

На відміну від риторичної композиційної схеми, логічна переважно відображає не взагалі змістовний рух матеріалу, а спосіб його логічного викладу в рамках міркування.

Основними компонентами доказу є:

- Констатація
- Аналіз
- Оцінка
- Висновок

За даною схемою зробимо аналіз журналістських розслідувань.

Журналістські розслідування програми "Схеми".

Куди зникли мільярди з «ПриватБанку»

Констатація

ПриватБанк був націоналізований у грудні 2016 року.

У січні 2018 року НБУ повідомив, що розслідування американської компанії Kroll підтвердило попередні висновки, що "ПриватБанк" був об'єктом шахрайських дій перед тим, як його націоналізували. За їхніми даними, з рахунків банку зникли 5,5 мільярда доларів.

Аналіз

Журналістам програми «Схеми» вдалось отримати доступ до підготованого аудиторською фірмою Ernst&Young проекту аналізу фінансово-господарської діяльності «ПриватБанку». Це останній перед націоналізацією

незалежний звіт, який показав реальний стан його справ. Документ від 22 листопада 2016 року має гриф «Конфіденційно, для обмеженого використання». Але юристи з медіа-права вважають, що ця інформація є предметом суспільного інтересу, тому може бути опублікована.

Журналісти звернулися до Ernst&Young із проханням підтвердити або спростувати справжність документа і повідомити, чи вносились у нього ще якісь зміни. Але фахівець зі зв'язків з громадськістю Ольга Данченкова, посилаючись на внутрішню політику фірми, відмовилася від коментарів.

Згідно з документом, аудитори перевірили найбільших позичальників і виявили: на 1 квітня 2015 року ризик неповернення кредитів вимірювався у сумі понад 82 мільярди гривень, а вже станом на 1 жовтня 2016 року цифра збільшилася до понад 139 мільярдів гривень.

Відповідно до документа, «ПриватБанк» провів реструктуризацію кредитного портфелю: заборгованість 170 попередніх позичальників була переведена на понад 30 нових, які стали винні банку понад 110 мільярдів гривень. Для порівняння – це бюджет Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ разом взятий.

За допомогою Єдиного держреєстру юридичних осіб журналісти дізналися адреси реєстрації нових фірм, їхніх засновників та директорів, і вирушили до них, щоб запитати, як їм вдалося отримати мільярдні кредити у «ПриватБанку» і як вони планують розраховуватися.

У Борисполі, що за 35 кілометрів від Києва, зареєстровано одразу три фірми, на яких «висить» майже 9,5 мільярда гривень кредитів. Офіс однієї з них – «Арготрейд Лтд», яка винна понад 4,5 мільярда гривень «ПриватБанку», розташований у будівлі станції техобслуговування та автомийки. Щоправда, наразі там кімнату знімає вже інша компанія – «Болонья компанії». І крім двох столів, двох стільців та старого ноутбука там нічого немає.

Журналістам не вдалося поспілкуватися з жодним засновником чи керівником фірм, на яких «висять» мільярдні борги. За вказаними в реєстраційних документах номерами телефонів або ніхто не відповідає, або

вони вже не обслуговуються. За адресами реєстрації цих фірм, їхніх засновників та керівників журналісти нікого не застали.

Оцінка

Журналісти виявили, що перед тим, як «Приватбанк» було націоналізовано, було оформлено кредити на 110 мільярдів гривень для більш як 30 фіктивних фірм. Більшість з цих фірм не мають реальної господарської діяльності, а їхні засновники та директори не мають стосунку до бізнесу. Компанії були оформлені за адресами автозаправних станцій, техобслуговування або квартир, де зазвичай нікого не було. Колишній акціонер «Приватбанку» Ігор Коломойський стверджував, що все було зроблено під повним контролем і керівництвом заступниці голови Нацбанку Катерини Рожкової.

Висновок.

Журналістське розслідування щодо зникнення мільярдів з «ПриватБанку» було одним із найбільш відомих та значущих в Україні. За результатами розслідувань було виявлено, що великі суми грошей були виведені з банку шляхом незаконних операцій, фіктивних позик та інших шахрайських схем.

Розслідування показали, що існувала система злочинного угруповання, яке здійснювало масштабні фінансові маніпуляції та виводило кошти за межі банку. У цей процес були залучені керівництво банку, підприємства, пов'язані з банком, та інші особи.

Журналісти використовували різні джерела і методи розслідування, включаючи доступ до внутрішньої інформації, аналіз фінансових операцій, інтерв'ю зі свідками та експертами. Вони розкрили складні механізми злочинних схем, з'ясували зв'язки між різними особами та організаціями, які брали участь у виведенні грошей.

Результатом розслідування стали публікації, документальні фільми та інформаційні матеріали, які привернули увагу громадськості і владних

структур. Це сприяло початку кримінальних справ, арештам підозрюваних осіб, початком судових процесів та поверненню частини викрадених коштів.

Все розслідування щодо зникнення мільярдів з «ПриватБанку» є складним та тривалим процесом, і робота журналістів допомагає виявити правду, залучити винних.

Журналістське розслідування "Схема Гройсмана".

Констатація

"Схема Гройсмана": це розслідування було присвячене тому, які схеми корупції були налагоджені під час роботи Володимира Гройсмана, коли він очолював Рівненську обласну раду та Міністерство регіонального розвитку. Журналісти зібрали документи та свідчення свідків, які свідчили про те, що Гройсман та його колеги отримували хабарі та відмивали гроші через компанії-посередників.

Аналіз

Під час розслідування "Схема Гройсмана" журналісти використовували різні види доказів для підтвердження своїх звинувачень. Основними видами доказів, які можуть бути використані журналістами під час розслідувань, є:

Документальні докази: Журналісти можуть використовувати офіційні документи, контракти, листи, заяви та інші письмові матеріали, які свідчать про корупційні дії чи інші незаконні дії осіб, які перебувають у владних посадах.

Свідчення очевидців та учасників: Журналісти можуть зібрати свідчення людей, які брали участь у схемі або мали прямий доступ до інформації про неї. Це можуть бути співробітники, колеги, бізнес-партнери або інші особи, які можуть розповісти про події, факти чи дії, пов'язані з розслідуваною схемою.

Фізичні докази: Журналісти можуть використовувати фізичні докази, такі як фото- або відеоматеріали, записи розмов, аудіозаписи тощо, які можуть підтвердити причетність осіб до незаконних дій.

Експертні висновки: Журналісти можуть залучати експертів з різних сфер, наприклад, юристів, економістів, аналітиків тощо, які можуть проаналізувати зібрану інформацію та надати свої висновки щодо наявності корупційних схем чи незаконних дій.

Журналістське розслідування: Журналісти можуть використовувати свої навички розслідування, проводити інтерв'ю

Оцінка

Під час розслідування "Схема Гройсмана" було виявлено та стало відомо наступне:

Конфлікт інтересів: У розслідуванні було встановлено, що під час перебування Володимира Гройсмана на посаді мера Вінниці він мав конфлікт інтересів, оскільки його мати була власницею підприємства, яке отримувало замовлення від міської влади.

Незаконне збагачення: Журналісти зібрали докази, що Гройсман та його близькі родичі підозрюються у незаконному збагаченні через зловживання своїми посадовими повноваженнями.

Корупційні схеми: Було виявлено, що під час керівництва Володимиром Гройсманом урядом урядом існували певні корупційні схеми, зокрема, пов'язані з державними закупівлями та розподілом бюджетних коштів.

Зловживання владою: Розслідування вказувало на можливі випадки зловживання владою, включаючи вплив на призначення на посади, отримання неправомірних вигод та використання службових ресурсів для особистих цілей.

Системна проблема: Розслідування підкреслювало, що виявлені факти не є випадковими, а вказують на системну проблему корупції та недоброочесності в українській політиці.

Важливо зазначити, що ці відомості та звинувачення є результатом розслідування журналістів, і необхідна юридична перевірка та судовий процес можуть встановити остаточну правду.

Висновок

"Схема Гройсмана" - це розслідування, яке стало відомим у 2016 році і було проведене журналістським проектом "Схеми: корупція в деталях", спільним проектом радіостанції "Радіо Свобода" та телеканалу "UA:Перший". Розслідування викривало причетність осіб, пов'язаних зі співробітниками Верховної Ради України та з апаратом уряду, до корупційних схем, пов'язаних з державними закупівлями.

У розслідуванні з'явилися звинувачення щодо Володимира Гройсмана, тодішнього спікера Верховної Ради України, в організації корупційної схеми. За даними розслідувачів, Гройсман мав причетність до зловживань у сфері державних закупівель, які ведуть до величезних фінансових збитків для держави.

Однак варто зазначити, що "Схема Гройсмана" є об'єктом дослідження та розслідування, і поки не існує остаточних вироків або підтверджень щодо вини Володимира Гройсмана. Розслідування було важливим кроком у прозорості та боротьбі з корупцією в Україні, але остаточні висновки має зробити компетентний судовий орган на підставі доказів та обвинувачень.

2.2 Аналіз розслідування журналістів Bellingcat

Розслідування збиття рейсу МН17

Констатація

Розслідування збиття рейсу МН17: у 2014 році рейс МН17 був збитий над Україною, і загинули всі на борту. Bellingcat розслідували цю трагедію і з'ясували, що ракета, яка збила літак, була випущена з території, контрольованої бойовиками, які підтримували російську армію.

Аналіз

Христо Гроздев, журналіст і розслідувач, разом з Bellingcat, незалежною групою розслідувачів, виконали вагомую роботу у розслідуванні збиття рейсу МН17 над східною Україною у липні 2014 року. Вони представили кілька

вагомих доказів, які вказують на причастність Російської Федерації до цієї трагедії. Ось деякі з цих доказів:

Виявлення ракетної системи "Бук": Вони виявили фотографії та відеозаписи, на яких видно переміщення зброї системи "Бук" з Росії до східної України перед збиттям МН17. Вони проаналізували унікальні розпізнавальні ознаки ракетної системи, що дозволило їх ідентифікувати.

Виявлення маршруту переміщення: Вони використали фото- та відеоматеріали з соціальних мереж та супутникові знімки для встановлення маршруту переміщення зброї з Росії до місця, звідки було збито МН17. Це підтверджує пряму зв'язок між ракетною системою "Бук" і збитим літаком.

Виявлення військових об'єктів: Вони зібрали велику кількість фото- та відеодоказів, що показують присутність російського військового обладнання на території східної України. Ці об'єкти включають ракетні системи, техніку та військові бази, що свідчить про втручання Росії у конфлікт.

Виявлення ідентифікації бойовиків: Христо Гроздев та Bellingcat використали соціальні мережі, фото- та відеозаписи для і

Виявлення ідентифікації бойовиків також було одним із ключових аспектів розслідування збиття рейсу МН17. Христо Гроздев та Bellingcat використовували соціальні мережі, фото- та відеозаписи для ідентифікації осіб, які можуть бути причетними до збиття літака.

Завдяки аналізу фотографій і відео з різних джерел, вони з'ясували імена та біографічні дані різних осіб, пов'язаних з подією. Вони враховували розміщення, зовнішні ознаки, унікальні риси одягу та екіпіровки, що допомогли їм встановити посадові особи, роль яких може бути пов'язана зі збиттям літака.

Також вони використовували відкриті джерела, такі як соціальні мережі та відеохостинги, для збирання свідчень та висловлювань осіб, які мали причетність до події. Вони аналізували мову, акценти та інші відмінності в мовленні, що допомогло їм встановити походження цих осіб.

Оцінка

У результаті своїх розслідувань, Христо Гроздев та Bellingcat надали інформацію про ім'я, походження та можливу роль кожної ідентифікованої особи у збитті рейсу MH17. Ці докази були використані в кримінальному розслідуванні та на міжнародних рівнях для встановлення відповідальності та притягнення до відповідальності винних осіб.

Висновок

Група Bellingcat використовувала дані з відкритих джерел, такі як фотографії та відео з різних років, оприлюднені в інтернеті, записи у соцмережах, залишені військовослужбовцями, аналіз фото та визначення місця їхньої зйомки. Завдяки цьому вони змогли встановити, що авіалайнер був збитий ракетою, випущеною з установки "Бук", яку доставили в Україну з території росії. Пізніше ці висновки були підтверджені Об'єднаною слідчою групою, яка проводила офіційне розслідування, і матеріали, зібрані Bellingcat, були цитовані під час судового процесу щодо катастрофи [32].

Розслідування отруєння Скрипаля

Констатація

Розслідування отруєння Скрипаля: у 2018 році колишній російський розвідник Сергій Скрипаль та його дочка Юлія були отруєні в Солсбері, Англія. Bellingcat досліджували цей інцидент і знайшли докази того, що отруєння було здійснене російськими спецслужбами за допомогою отрутохімікатів.

У 2018 році Bellingcat розпочали розслідування про отруєння експерта з ГРУ Сергія Скрипаля нервово-паралітичною речовиною "Новачок" у Солсбері. Вони першими встановили особи підозрюваних, які виявилися співробітниками ГРУ, хоча росія це також заперечувала.

Аналіз.

Основні докази, які були виявлені, включали наступне:

Використання нервового агента "Новачок": Завдяки ретельному аналізу хімічної структури та властивостей речовини, якою було отруєно, вони з'ясували, що використаний отруйний речовину був типовим для групи "Новачок", розробленої в Російській Федерації.

Аналіз маршрутів пересування: Христо Гроздев та Bellingcat використовували відкриті джерела, такі як камери спостереження та громадські фотографії, щоб встановити маршрути пересування підозрілих осіб, які були пов'язані з отруєнням. Вони виявили зв'язки між особами та місцями, що свідчили про причастність Російської Федерації.

Виявлення агентів російської військової розвідки GRU: Христо Гроздев та Bellingcat ідентифікували особи, які були пов'язані з російським військовим розвідувальним відомством GRU, і які, за їхніми даними, брали участь у злочині. Вони зіставили фотографії, відеозаписи та інші джерела інформації для з'ясування особистості та ролі цих агентів.

Оцінка

Христо Гроздев та Bellingcat відіграли важливу роль у розслідуванні отруєння Сергія та Юлії Скрипалів, яке сталося в британському місті Солсбері в 2018 році. Вони зібрали та аналізували значну кількість доказів, що вказували на причетність Російської Федерації до цього злочину.

Висновок

Висновки, зроблені Христо Гроздевим та Bellingcat щодо отруєння Сергія та Юлії Скрипалів, свідчать про причастність Російської Федерації до цього злочину. Вони провели детальне розслідування, використовуючи соціальні мережі, фото- та відеозаписи, а також аналізуючи маршрути пересування та інші відкриті джерела інформації.

Їхні докази вказують на використання нервового агента "Новачок", розробленого в Російській Федерації, а також на зв'язки між підозрілими особами і російськими військовими розвідувальними структурами GRU. Вони ідентифікували особи, які були причетні до злочину, і підтвердили їх зв'язок з російськими спецслужбами.

Ці висновки мають важливе значення, оскільки вони допомагають розкрити правду про цей злочин та встановити відповідальність за нього. Робота Христо Гроздева та Bellingcat виявилася важливим кроком у розслідуванні отруєння Скрипалів та притягненні до відповідальності осіб, які стояли за цим злочином.

Розслідування впливу росії на вибори в США

Констатація

Розслідування впливу росії на вибори в США: у 2017 році Bellingcat разом з журналістською організацією McClatchy розслідували можливий вплив росії на американські вибори в 2016 році. Вони знайшли багато доказів, що підтверджують, що російські хакери вторгалися до поштових скриньок ряду осіб, пов'язаних з кампанією Дональда Трампа.

Аналіз

Це розслідування досліджувало можливу російську кампанію дезінформації та втручання у виборчий процес в Сполучених Штатах. Воно досліджувало різні аспекти, такі як використання соціальних медіа для поширення дезінформації, хакерські атаки на політичні організації та витоки конфіденційної інформації.

Це розслідування відіграло важливу роль у викритті можливого впливу Росії на американські вибори 2016 року, і його результати були широко обговорюваними в медіа та політичних колах. Рекомендую перевірити офіційні джерела Bellingcat та McClatchy для отримання докладнішої інформації про це розслідування та його результати.

Bellingcat під час розслідування проацювало з відкритим джерелом і цифровими слідами, аналіз відео- та фотоматеріалів, геолокацію, архіви соціальних медіа та інші джерела відкритої інформації для розкриття подій та ідентифікації осіб.

Оцінка

Розслідування Bellingcat щодо можливого впливу Росії на американські вибори має велике значення з кількох причин:

Перевірка джерел та достовірності інформації: Bellingcat відомий своїм підходом до розслідувань на основі відкритих джерел. Вони здійснюють глибокий аналіз доступної інформації та перевіряють її достовірність. Це допомагає забезпечити надійність результатів їхніх розслідувань.

Виявлення фактів та зв'язків: Розслідування Bellingcat може допомогти виявити факти, пов'язані з можливим впливом Росії на американські вибори. Вони можуть знайти зв'язки між особами, організаціями та діями, що вказують на можливий вплив та дезінформацію.

Підтримка інших розслідувань: Результати розслідування Bellingcat можуть служити як основа для інших журналістських організацій та правоохоронних органів для подальшого розслідування. Це сприяє збільшенню обсягу інформації та розкриттю повного зображення подій.

Світловий прожектор на проблему: Розслідування Bellingcat публічно викриває можливий вплив Росії на американські вибори, що привертає увагу громадськості та владних структур до цієї проблеми. Це спонукає до подальших обговорень, заходів і реакції на подібні ситуації.

Висновок

Загалом, розслідування Bellingcat відіграє важливу роль у виявленні та документуванні можливого впливу Росії на американські вибори

Отруєння Олексія Навального "Новачком"

Констатація

Найбільш резонансним розслідуванням групи за останній рік стала справа про отруєння Олексія Навального "Новачком". Разом із колегами з видань The Insider, CNN та DerSpigel, розслідувачі назвали імена ФСБшників, які, за їхніми даними, стежили за російським опозиціонером перед його отруєнням.

Щоб здійснити це, вони проаналізували білінги мобільних операторів, інформацію про авіаперельоти та інші бази даних, які були злиті в мережу або доступні для придбання на "чорному ринку". Офіційна Москва знову заперечує будь-які звинувачення Bellingcat та будь-яку причетність ФСБ до отруєння Навального.

Один з прикладів використання журналістом прямого доказу може бути відео-інтерв'ю з очевидцем події, який може розповісти про те, що він бачив та чув. Цей доказ може бути корисним у випадку, коли журналіст пише про подію, до якої сам не був присутній.

Аналіз.

Отруєння Алексея Навального було предметом розслідування Христо Гроздева та Bellingcat, і їх робота виявила ряд доказів, які свідчать про замах на життя Навального та причетність російського державного агентства до цього інциденту. Основні докази і висновки розслідування можуть включати наступне:

Виявлення отруйної речовини: Христо Гроздев та Bellingcat заявили, що отруювання Навального сталося за допомогою речовини з групи "Новічок" - нервово-паралітичного отруєння, яке розроблено в Росії. Вони дослідили медичну документацію, отриману від російських лікарів, і виявили сліди цієї речовини в його організмі.

Розслідування маршруту та місця отруєння: Розслідувачі отримали доступ до записів відеоспостереження, що зафіксували рухи Навального та його оточення в день отруєння. Вони встановили, що Навальний отруївся під час свого перельоту з Томська до Москви, коли його місце розташування було в найбільшому небезпеці.

Виявлення осіб, причетних до отруєння: Розслідування Bellingcat ідентифікувало низку російських агентів, які мали причетність до операції з отруєнням. Вони встановили, що ці особи були членами спеціальної групи ФСБ, яка відповідає за нагляд і переслідування Навального.

Комунікації між агентами: Розслідування виявило телефонні розмови та повідомлення, що свідчать про зв'язок між членами ФСБ

Оцінка

Отруєння Алексея Навального було предметом розслідування проведеного Христо Гроздевим, російським журналістом, та групою Bellingcat, некомерційної організації, що спеціалізується на цифровому розслідуванні. Для свого розслідування вони використовували різноманітні джерела і методи, зокрема:

Аналіз відео та фотоматеріалів: Христо Гроздев та Bellingcat вивчили доступні відео- та фотозаписи, пов'язані з інцидентом, зокрема, записи з місця отруєння, відеозаписи з внутрішньої частини літака, де перебував Навальний, та інші відеоматеріали, що допомогли встановити послідовність подій.

Аналіз медичної документації: Розслідувачі зібрали і проаналізували медичну документацію, що стосувалася лікування Навального після отруєння. Це дозволило з'ясувати тип речовини, що була виявлена в організмі Навального, а також описати симптоми та ефекти отруєння.

Використання відкритих джерел інформації: Розслідувачі скористалися відкритими джерелами, такими як звіти ЗМІ, заяви посадових осіб та інша публічно доступна інформація. Вони аналізували новинні статті, заяви владних осіб та інші публікації, що могли бути пов'язані з отруєнням Навального.

Кіберслідування: Bellingcat спеціалізується на цифровому розслідуванні, використовуючи різні методи аналізу відкритих джерел та цифрових даних

Висновок

Згідно з розслідуванням, проведеним Христо Гроздевим та Bellingcat, вони прийшли до висновку, що отруєння Алексея Навального сталося за дорученням російського державного агентства Федеральної служби безпеки (ФСБ). Розслідувачі заявили, що цю операцію провели агенти ФСБ з використанням отруйної речовини з групи "Новічок".

Проте варто зауважити, що ці висновки базуються на доказах та розслідуванні Bellingcat та Христо Гроздева, і не є остаточними визначеннями винних у випадку отруєння Навального. Офіційна російська влада відкинула звинувачення і заперечує будь-яку причетність до отруєння. Слідство в Росії також проводить власне розслідування, і його висновки можуть бути різними.

РОЗДІЛ 3 Перспективи розвитку методу доказу в журналістських матеріалах

3.1 Сучасні тенденції використання доказу в журналістському матеріалі

Сучасне журналістське розслідування складається з наступних етапів:

- 1) складання плану заходів;
- 2) збір та обробка отриманої інформації;
- 3) робота з джерелами інформації;
- 4) систематизація отриманих відомостей;
- 5) складання доказової бази;
- 6) юридична експертиза;
- 7) підготовка виходу ефір.

Серед сучасних тенденцій у використанні доказу в журналістському матеріалі слід виділити використання журналістами роботи з "Великими даними" або Big Data.

Журналістське розслідування, та використання доказів та робота з "Великими даними" є взаємопов'язаними аспектами сучасної журналістики.

"Великі дані" зазвичай збираються та обробляються з метою отримання нової інформації або висновків. Ці дані можуть стосуватися різних тем, від кліматичних змін до поведінки споживачів, і можуть бути зібрані з різних джерел, таких як датчики, соціальні мережі, транспортні системи тощо. Однак, для того щоб з "Великих даних" отримати корисну інформацію, необхідно провести аналіз та візуалізацію цих даних [26].

Журналістське розслідування, з іншого боку, є процесом збору та аналізу інформації з метою виявлення фактів, які можуть мати важливе значення для громадськості або суспільства в цілому. Журналісти можуть використовувати різні джерела, включаючи інтерв'ю, документи та іншу письмову інформацію, щоб отримати необхідну інформацію.

Використання "Великих даних" може бути корисним для журналістів, які проводять розслідування. Наприклад, вони можуть використовувати дані, що

стосуються корупції або екологічної кризи, щоб з'ясувати, які компанії або особи стоять за цими проблемами. Використання "Великих даних" може також допомогти виявити зв'язки між різними фактами та подіями.

"Великі дані" або Big Data на сьогоднішній день є джерелом інформації, яке журналісти вже не можуть ігнорувати. Набори даних, бази даних, несистематизовані відомості на офіційних сайтах державних чи комерційних структур є ресурсом для журналіста. Big Data не лише джерелом інформації, а й доказовою базою. Використовуючи як аргументи для своїх тез кількісні, статистичні показники, журналіст підвищує рівень лояльності аудиторії, ступінь довіри до публікації. Аналіз даних, виявлення взаємозв'язків, кореляцій, складання прогнозів, рейтингів дозволяє створити ексклюзивний привабливий та достовірний контент, що приваблює аудиторію та сприяє покращенню репутації видання [47].

Сучасний медіапростір будь-якої країни тісно пов'язаний із процесами цифровізації, діджиталізації, конвергенції, які в сукупності є єдиною тенденцією – переводити всі існуючі дані в електронний формат, доступний у тому числі в режимі онлайн. Подібне явище призводить до експоненційного зростання доступних для будь-якого користувача даних. І тепер все частіше в рамках журналістської роботи відбувається звернення до «великих даних» як джерела інформації.

Очевидним є причинно-наслідковий зв'язок, в рамках якого постійне збільшення оцифрованої інформації про всі сфери життєдіяльності та активне звернення все більшої кількості людей до соціальних мереж призводить до збільшення вже й так значної кількості інформації практично про що завгодно. У період, коли користувачі з особистої ініціативи охоче діляться персональними даними з аудиторією (роблячи позначки своєї геолокації, щодня публікуючи фотографії вдома, на вулиці, на місці роботи/навчання, відкриваючи доступ до коментарів всім бажаючим, регулярно ділячись своїми думками, почуттями, подіями життя за допомогою постів), журналісти мають необмежені можливості щодо пошуку тем чи важливої інформації для

підтвердження своїх тез. Журналіст і медіадослідник Ем Кунтце зазначає, що «світ великих даних позбавляє журналістів необхідності висувати гіпотези – не треба будувати теорії та шукати дані для доказів. Все навпаки» [18].

Іншими словами, тепер журналіст отримує величезну кількість даних (вже підтверджених фактів) і шукає тему для свого матеріалу. Співробітник Інституту Рейтер М. Стоун у своєму дослідженні «Дані для медіа» відзначає важливі властивості «великих даних», так звані 4Vs: обсяг даних (volume), швидкість передачі даних (velocity), різноманітність структурованих та неструктурованих даних (variety) та потенційну цінність з погляду бізнесу та отримання доходу (value) [22]. Big data – це різноманітні неструктуровані дані вкрай великого обсягу, збільшення якого відбувається щодня з великою швидкістю» [4].

В рамках журналістської роботи «великі дані» використовуються як джерело інформації для різноманітного контенту: починаючи від новинних нотаток і закінчуючи масштабними розслідуваннями. У зв'язку з цим можна типологізувати «великі дані» на п'ять основних категорій (види даних, до яких звертаються журналісти в рамках своєї професійної діяльності найчастіше): бази даних, соціальні мережі, відеозаписи, фотозображення та наукові дослідження. Найпоширенішим і найбільш затребуваним видом «великих даних» є бази даних, які можна розділити на відкриті/частково відкриті та закриті, а також на платні та безкоштовні. Крім ресурсів із даними від некомерційних організацій, фондів, благодійних центрів та окремих ентузіастів, є некомерційні розслідувальні організації, які створюють свої бази даних за результатами проведених розслідувань.

Так «Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів» (ICIJ) має базу даних, присвячену архівним даним за документами, що становлять «Панамські архіви» та «Архіви Райських островів». База даних поділена на рубрики: Offshore Leaks, Panama Papers, Bahamas Leaks та Paradise Papers [14]. На сайті також представлена масштабна база даних «Міжнародна база даних медичного обладнання» [17], в якій міститься понад 120 000 нагадувань,

попереджень щодо техніки безпеки та експлуатації медичних виробів та їх зв'язку з виробниками.

Поряд з базами даних соціальні мережі також є необмеженим джерелом інформації практично про будь-яку людину. Постійні позначки геолокацій користувачів, безперервна публікація фотозображень, де чітко видно місця відвідування людини, коло друзів і знайомих, родичів, пости з публікаціями думок, знань, міркувань людини тощо. В рамках великих даних можна говорити про аналіз твітів, постів, фотографій, результат якого демонструється в сукупності, без акцентування уваги на конкретних персоналіях або особистих акаунтах. Крім численних баз даних та персональної інформації із соціальних мереж, ще одним варіантом «великих даних» є численні записи з камер відеоспостереження. Вони встановлені практично у всіх громадських місцях: офісах, громадському транспорті, магазинах, салонах краси, торгових центрах, на міських вулицях та на панелях приладів автомобілів [24].

«Так, у 2011 році загальна кількість камер відеоспостереження у Великій Британії оцінювалася у два мільйони одиниць – по одній на кожні тридцять мешканців країни. Якщо ця пропорція вірна для решти світу, ми отримуємо цифру приблизно в 100 мільйонів камер цілодобового спостереження, встановлених у громадських місцях. Втім, це лише десята частина мільярда камер у смартфонах» [3, с. 162].

Сьогодні понад 2,5 трильйони зображень щорічно публікуються або зберігаються в Інтернеті. Наукові дослідження у категорії «великих даних» виступають для журналістів відправною точкою для власних досліджень чи розслідувань. В цілому, використання в матеріалі «великих даних» надає аудиторії, перш за все, можливість побачити «картину» цілком, не уривчасті відомості або лише головні факти, а саме всю інформацію з найдрібнішими деталями. Так, аудиторія має можливість вивчити проблему не на основі того, що вибрав журналіст для демонстрації своїм читачам або глядачам, а на основі всіх відомостей, які вдалося отримати. Усі проблеми, що стосуються роботи з

даними, можна розділити на дві групи: об'єктивні (технічні) та суб'єктивні (залежні від людського фактора).

Як суб'єктивні проблеми, пов'язані з роботою джерела, варто відзначити, перш за все, відсутні в таблиці значення, що може означати, що їх або ні, або вони спеціально прибрані з документа; помилки, пов'язані з копіюванням рядків, коли замість нового значення копіюється попереднє; орфографічні помилки; непослідовність дат, коли поєднуються американська та європейська системи; неузгоджений порядок імен; відсутність вказівки одиниць виміру; двозначність у назві категорій; відсутність свідчення про походження бази даних; наявність «підозрілих» значень (наприклад, серед показників 123,9 та 385,6 з'являється показник 9000); неможлива для обробки кількість рядків та стовпців (таблиці з 43675 рядків та 228 стовпцями); змінений таймфрейм (дані починаються і закінчуються у певний час, заданий автором, виходить дуже обмежений період); маніпуляції із системою підрахунку (зазвичай, використовують у політичних цілях) та інших.

Серед проблем, які мають ставитися до технічних, варто виділити: спотворення тексту (всі букви представлені як чисел); спотворення закінчення рядків (виникає під час роботи у різних операційних системах); дані у форматі PDF (одна з найпоширеніших проблем – створені в цьому форматі або відскановані документи); надто деталізовані дані (місяці замість років або міста замість округів, областей); невипадкова вибірка; велика похибка у значеннях. Важливою проблемою є і перевірка достовірності даних, оцінка їхньої репрезентативності.

Наприклад, соціологічні опитування дозволяють побачити не фактичні показники, а суб'єктивні уявлення людей про ту чи іншу проблему. Працюючи з такими даними необхідно чітко знати, у яких категоріях вимірюються ті чи інші показники. При зборі даних використовуються різні методології, і, якщо в матеріалі вона не вказана, виникає питання якості представлених результатів. Відсутність посилання на першоджерело даних, якщо журналіст

працює із вторинними джерелами, також часто не дозволяє підтвердити подану інформацію [15].

Таким чином, робота зі збирання та обробки даних вимагає від журналіста серйозного підходу та крайньої уважності, оскільки необхідно завжди мати на увазі, чи точні надані дані, чи відображають отримані дані об'єктивні результати, чи достатньо знайдено даних для підтвердження/спростування авторських тез, чи актуальні дані, чи немає нових відомостей з досліджуваного питання, чи є альтернативні джерела подібних даних і чи збігаються вони з знайденими наявними даними, наскільки кваліфікованим і заслуговує на довіру є джерело даних (хто є творцем бази), навіщо і коли були зібрані дані, чи є обмеження доступу до повної бази даних, чи використовувалися дані іншими журналістами і які були результати. Загалом роль «великих даних» у журналістиці сьогодні важко переоцінити.

Насамперед це важливе джерело для пошуку тим, які в такому масиві інформації могли залишитися непоміченими, це можливість виявлення та докази зловживань, порушення закону, скоєння злочину. Крім того, Big Data є не лише джерелом інформації, а й доказовою базою. Використовуючи як аргументи для своїх тез кількісні, статистичні показники, журналіст підвищує рівень лояльності аудиторії, ступінь довіри до публікації. Аналіз даних, виявлення взаємозв'язків, кореляцій, складання прогнозів, рейтингів дозволяє створити ексклюзивний привабливий та достовірний.

Ще одним сучасним трендом в роботі журналіста під час використання методу доказу є використання фактчекінгу.

У журналістському розслідуванні докази використовуються для підтвердження тверджень та гіпотез, які розслідувач формулює на основі власних спостережень, інтерв'ю зі свідками та джерелами, аналізу документів та інших джерел інформації. У такому розслідуванні журналісти намагаються дізнатися правду про якусь ситуацію, яка є складною або недостатньо відомою громадськості.

У фактчекінгу докази використовуються для перевірки фактів, які вже були висловлені та поширені у медіа. Фактчекери перевіряють точність тверджень, шукають докази, що підтверджують або спростовують їх, та допомагають громадськості розуміти правильність інформації, яку вони отримали [16].

Отже, журналістське розслідування та фактчекінг мають спільну мету - допомогти громадськості отримати точну та достовірну інформацію. Однак, у фактчекінгу докази використовуються для підтвердження або спростування конкретного факту, тоді як у журналістському розслідуванні докази використовуються для формулювання тверджень та гіпотез, які потребують подальшої перевірки.

Сьогодні можливості людства у накопиченні, обробці та розповсюдженні інформації стали збільшуватися. Становлення інформаційного суспільства цифрові технології, що постійно вдосконалюються, викликали безліч фундаментальних трансформаційних процесів як у соціальній системі, так і в медійному середовищі. На сьогоднішній день з'являється все більше і більше термінів, які насправді не є новими

«Фактчекінг» до бази професійних понять журналіста потрапив досить недавно. Однак за цим іншомовним поняттям ховається головна місія будь-якого «служителя пера» – повідомляти та передавати інформацію, що відображає реальну дійсність. При цьому ці структури прямо говорять, що це заради жарту, відразу ж зрозуміло, що це неправда. Але пройшовши через ланцюжок репостів, якась частина вигаданого контенту інтуїтивно переосмислюється і переходить у категорію традиційних новин.

Терміни "fake news", "кліпове мислення" та "постправа" з'явилися в результаті еволюції методів і джерел передачі та прийому інформації. Вони також є Фактчекінгом – це не конституція, не закон, не декларація. Це комбінація із загальнолюдських якостей (відповідальність, зацікавленість та небайдужість), поєднана з відмінним знанням медіаринку, нових технологій та сервісів. Дослівний переклад терміна «фактчекінг» з англійської – «перевірка

фактів». Це та сама журналістика, тільки з більш детальною увагою до отриманих даних та невпинним пошуком доказів. Перевірка фактів – обов'язок та велика проблема у роботі сучасних ЗМІ.

З появою соціальних мереж, месенджерів, різних онлайн-порталів робота з інформацією ускладнилася. Журналісти не встигають перевіряти джерела інформації, покладаються на спільне джерело, а іноді навмисно публікують «фейкові» новини для ажіотажу та «хайпу» [28].

На сьогоднішній день перевірити інформацію і легко, і складно одночасно: її потік і швидкість поширення зростають, оскільки професійна журналістика ще постійно конкурує з контентом користувача і блогосферою. Дослідження в галузі медіапростору дозволяють розвивати новий особливий напрямок журналістики «паражурналістику фейкових новин» [15].

Першим методом фактчекінгу можна назвати критичний підхід. Він полягає у постійному сумніві, професійній недовірі журналіста до спікера. Журналіст повинен вміти відсікати емоції від фактів, а також розуміти, що людина може прикрасити дійсність самопіару і прикраси дійсності. На думку автора статті, журналіста можна асоціювати із сапером.

Не потрібно прагнути видавати сенсації, краще їх перевірити детальніше. Наприклад, тут може допомогти сервіс антиплагіату, який дозволить визначити, хто з колег текст новини вже опубліковано. Навряд чи провінційний казахстанський сайт випустить новину про політичні нововведення в Америці раніше за її авторитетні видання. Логічна складова допоможе нам зрозуміти, що це справді фейк. Другим методом фактчекінгу можна назвати методологічний.

Журналіст повинен зібрати якусь вузькоспеціальну основу, тобто. прочитати історичну, мистецьку чи політичну довідку. Якщо це науковий матеріал для перевірки фактів, потрібно користуватися спеціальними науковими довідниками, виданнями, монографіями, а також журналами з імпаکت-фактором. До цього методу можна зарахувати роботу з фотографіями. Наприклад, коли журналіст публікує матеріал реальної людини і використовує

фотографію, схожу на неї, або актора, але при цьому вказує дані людини. Тут можна виявити нестачу вузьких знань у цій галузі.

Найбільш грамотна аудиторія може розпізнати цей фейк одразу. Третім методом фактчекінгу можна виділити «метод маски» чи психологічний. Щоб зрозуміти - це факт або вигадка, необхідно впровадитися в соціальне середовище людини і розібратися, в яких ситуаціях вона може збрехати, простежити за її фізичними і внутрішніми реакціями на навколишній світ. До цього методу можна віднести роботу з соціальними мережами спікера: необхідно пам'ятати про атаки хакерів і спотворень акаунту. Також можна зрозуміти, що інформація є фейком, якщо раптом змінюється вектор і спрямованість публікацій. Для роботи з соціальними мережами необхідне повне занурення та особливо ретельна перевірка. Важливо відзначити, що як формат перевірки фактів можна використовувати лише фактичну інформацію, а не загальні наративи у суспільстві, оскільки вони можуть не відповідати дійсності [10].

Для перевірки оповідань існує інший формат – розвінчання. Розвінчання - це формат сенсу, що встановлює журналістику, що перевіряє загальні наративи у суспільстві. Цей формат переважно стосується не фактичної інформації, а скоріше концепції міфу. У той самий час під час перевірки фактів і розвінчання можуть використовуватися одні й самі методи роботи, істотна різниця полягає у об'єкті дослідження. Обидва формати працюють із твердженнями, які добре відомі, сформульовані чи втілені у реальність (минулий та сучасний). Ще один формат створення журналістики у контенті сенсу працює із концепцією майбутнього.

Відстеження обіцянок – це формат розуміння журналістики, який систематизує обіцянки, дані державними чиновниками, та контролює терміни їх виконання. Зрештою, четвертий формат схожий на розвінчання та перевірку фактів, але також має свої відмінні риси. Фактчекінг поділяють на передперевірку та пост-перевірку. Перед публікацією з тексту видаляють фактоїди, неточності, друкарські помилки. Це допомагає уникнути проблем,

наприклад, усунення від роботи, або серйозніших, судових процесів. Фактчекінг зазвичай робить сам журналіст і редактор, але в деяких ЗМІ є посада штатного фактчекера. Результатом постфактуму перевірки найчастіше стає ще одна зовнішня публікація з докладним описом неточностей. Це може бути і аналітична замітка на іншому сайті, і спростування у тому ж ЗМІ [16].

Основу «доказу» у фактчекінговій структурі становлять:

– теза/заява – твердження, істинність якого треба довести;

– аргументи та факти – це ті справжні (достовірні);

– форма доказу – спосіб чи метод побудови обґрунтованого логічного зв'язку між аналізованою тезою та наведеними аргументами.

Розрізняють три основні види фактчекінгу:

Фактчекінг-аналітика – умовно «класична» форма побудови матеріалу за фактчекінговим концептом.

Такий матеріал розслідує одну заяву, яка може містити одну головну або одну-дві суміжні тези, які не потребують окремого дослідження, а саме дослідження вимагає використання широкої доказової бази. Розмір матеріалу – 400-800 слів (рідше – до 1000 слів) [55].

Фактчекінг-бліц – скорочений варіант фактчек-аналітики. Використовується, коли дослідження заяви чи тези не потребує глибокого аналізу та може бути здійснено за допомогою 2-3 статистичних викладок або на підставі 1-2 документів. Розмір матеріалу – 150-250 слів.

Фактчекінг-супербліц – це компіляція елементів фактчек-аналітики та фактчекбліця. Застосовується, коли: - одна заява містить кілька коротких тез, кожна з яких потребує окремого, але не широкого дослідження, може бути здійснена за допомогою 2-5 статистичних позицій або на основі 1-3 документів; – у випадках, коли об'єктом дослідження є широке інтерв'ю особи, мова, звіт та кожний пункт-теза потребують окремого, але не глибокого дослідження [5, с.155]. Факт – те, що справді сталося чи відбувається. Але факт може бути підтверджений чи спростований.

У журналістській діяльності сам факт лежить в основі будь-якого матеріалу, особливо розслідування. За допомогою них журналіст (особливо фактчекер) може зазначити зв'язок конкретної ситуації з масштабною суспільною проблемою, визначити варіанти розвитку подій. Факт у журналістиці можна визначити як достовірне відображення фрагмента реальності.

Для журналіста/фактчекера об'єктивне висвітлення подій означає правдиве відтворення фактів. Фактчекінг у сучасній формі є варіантом журналістського розслідування, тому що по суті має схожі загальні структурні елементи, а саме:

- об'єкт розслідування чи дослідження;
- доказову базу;
- посилання на компетентні джерела;
- коментарі експертів;
- логічний висновок.

Фактчекінг дозволяє формувати та дотримуватися культури контенту. Наша аудиторія зможе «споживати» якісну інформацію саме завдяки фактчекінгу. Фейкові новини та покарання за них у свою чергу вимагають вжиття заходів на законодавчому рівні. Саме загальна робота фактчекерів, журналістів та піарників дозволить зробити контент трохи кращим.

Фактчекінг – відповідальність, зацікавленість та небайдужість перевіряючого (фактчекера), розуміння медіаландшафту плюс знання технологій та сервісів» [6].

Фактчекінг як метод роботи журналіста передбачає ручний спосіб перевірки достовірності інформації. Ця компетенція диктує необхідність, оскільки велике поширення фейкових новин. Будь-який сучасний журналіст, який претендує створення якісного контенту, зобов'язаний користуватися цією компетенцією. Фактчекінг становить одну з частин медійно-інформаційної грамотності, оскільки є однією з навичок, яка необхідна сучасному журналісту.

Фактчекінг становить одну з частин медійно-інформаційної грамотності, оскільки є однією з навичок, яка необхідна сучасному журналісту. Журналісти вже узвичаїли найбільш вдалі способи фактчекінгу, наприклад, визначення достовірності джерела. Для того, щоб освоїти компетенцію фактчекінгу на належному рівні, необхідно уважно вивчити якість новини, проаналізувати авторів, рівень грамотності, а також мати розвинене критичне мислення.

Журналісти використовують докази, щоб підтвердити свої твердження та зробити матеріал достовірним та об'єктивним. Однак, сучасні тенденції використання доказів в журналістському матеріалі включають більш широкий спектр методів та джерел даних [61].

Один з таких методів - це використання даних та статистики. Журналісти активно використовують візуалізації даних, такі як діаграми та графіки, щоб допомогти читачам краще зрозуміти складну інформацію. Крім того, деякі журналісти створюють свої власні бази даних, щоб досліджувати складні проблеми та знаходити нові історії.

Ще однією тенденцією є використання експертів та джерел з першої руки. Журналісти намагаються знайти експертів, які можуть надати аналіз та коментарі з певної теми, щоб допомогти читачам краще зрозуміти контекст матеріалу. Крім того, журналісти також ставлять запити до організацій та інших джерел з першої руки, щоб отримати додаткову інформацію та підтвердити свої твердження.

Нарешті, соціальні медіа стали важливим джерелом доказів для журналістів. Журналісти використовують соціальні медіа для знаходження свідків та очевидців подій, а також для отримання фото та відео з місць подій. Крім того, соціальні медіа можуть служити джерелом новин, які стануть основою для журналістських матеріалів.

Загалом, сучасні журналісти активно використовують широкий спектр доказів у своїх матеріалах, щоб зробити їх більш об'єктивними та достовірними. Вони використовують не тільки традиційні джерела доказів,

такі як документи та свідчення очевидців, але і нові методи та джерела, такі як візуалізації даних, експерти та соціальні медіа.

Проте, використання соціальних медіа може бути проблематичним, оскільки вони можуть містити багато неперевіреної та недостовірної інформації. Тому журналісти повинні бути обережними та перевіряти інформацію з різних джерел, перш ніж використовувати її у своїх матеріалах.

Крім того, журналісти повинні дотримуватися етичних стандартів під час використання доказів у своїх матеріалах. Вони повинні бути об'єктивними, надійними та не приховувати жодних важливих деталей, що можуть вплинути на розуміння читачів про подію або проблему [53].

Усе враховуючи, використання доказів є важливим елементом журналістики, який допомагає забезпечити об'єктивність та достовірність матеріалів, що публікуються.

Навіть у наукових дослідженнях, факти завжди базуються на численних емпіричних спостереженнях, експериментах та дослідях. Ці факти є результатом узагальнень та вивіренних абстрактних знань. Чим більш високі вимоги до об'єктивності та точності, тим більше емпіричних спостережень та вимірювань потрібно здійснити, а також використовувати статистичні методи обробки цих даних.

У своїх аналітичних та публіцистичних творах, журналісти часто використовують факти науки, зокрема матеріали соціологічних досліджень, експертні висновки, статистичні викладки та результати експериментів. Ці фактичні дані можуть бути використані як ілюстративний матеріал або як основні та додаткові аргументи, що надають авторським міркуванням особливу переконливість.

Використання статистичних даних є традиційним методом представлення фактів. Цифри можуть описати будь-яке явище, розкрити сутність проблеми, показати динаміку розвитку подій та допомогти зробити на їх основі висновки.

Використання наукових фактів у журналістських матеріалах має різноманітний характер, від простої констатації до розгорнутих положень. Основні ознаки всіх наукових фактів - точність та достовірність, тому журналісти охоче звертаються до них у своїх публікаціях.

Поряд з науковими фактами, журналісти також часто використовують звичайні факти, які є результатом сприйняття людиною навколишньої дійсності. Ці факти відображаються у свідомості людини як єдність емоційної реакції та логічного усвідомлення того, що сталося. Якщо розглядати звичайну свідомість як синкретичну "колиску" суспільної свідомості, то можна вважати повсякденний факт першоджерелом змістовного елементу, який має достовірність безпосереднього спостереження. Такі факти використовуються, коли необхідно розповісти про безпосередній досвід людей, про їх емоційні реакції на певні події та інше. Цінність звичайних фактів полягає в тому, що вони дозволяють уявити реальність соціального життя людей [17].

У повсякденних фактах лежать не лише деякі моменти реальності, але й дії людей, які можуть стати предметом журналістського відображення. Особливість таких фактів полягає в їх життєподібності, яка відрізняє їх від наукових фактів, що мають синкретичний характер і не здатні розкрити сутність явища. Журналісти звертаються до повсякденних фактів з різних причин, таких як відтворення звичного фону дійсності для читачів, виявлення мотивів поведінки людей та наголошення на певних сторонах подій.

Призначення фактів у журналістському творі є багатофункціональним і може включати в себе використання їх як основи інформаційного повідомлення або як аргументи та науково обґрунтовані докази. Розгортання факту в жанрову структуру твору завжди обумовлено завданнями, які стоять перед журналістами, такими як повідомлення про факт, надання подробиць про подію, аналіз причин виникнення проблеми та створення документального образу.

Залежно від цілей повідомлення, журналісти використовують різні способи подачі, розкриття, зображення та тлумачення фактів. Крім того,

позиціонування фактів у різних жанрах журналістики (інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних) має свої особливості.

3.2 Трансформація методу доказу

Розповсюдження цифрових технологій, електронних форм комунікації та Інтернету має значний вплив на різні сфери суспільних відносин. Це призвело до з'явлення нових джерел доказової інформації та зміни механізмів роботи з нею. У зв'язку з цим, ефективне використання досягнень науково-технічного прогресу стало одним з головних викликів теорії та практики цивільного процесу.

Однак, опанування цифрових технологій у процесуальному аспекті виявилось складним завданням, через недостатню законодавчу регуляцію, відсутність досвіду у використанні електронних доказів та необхідність взаємодії з іншими науками. Крім того, зростання ролі ІТ-технологій у процесі трансформації основних інститутів держави і права стає все більш помітним. Завдяки швидкому розвитку науково-технічного прогресу та інформатизації суспільства, електронні дані отримали значний доказовий потенціал. Це стало можливим завдяки широкому поширенню електронних носіїв інформації та інструментів їх обробки, включаючи електронно-обчислювальні машини [23].

Основними ознаками електронного доказу є відсутність матеріальної форми існування інформації, необхідність використання спеціальних програмно-технічних засобів для дослідження доказів, специфічний процес створення та зберігання інформації та відсутність електронних копій доказів. Метод доказу в журналістиці, як і в будь-якій іншій галузі, базується на зборі та аналізі фактів, щоб довести правдивість певного твердження або гіпотези.

З діджиталізацією журналістики, процес збору та аналізу фактів став значно більш доступним та швидким за допомогою різноманітних цифрових

інструментів, таких як соціальні медіа, бази даних, додатки для аналізу даних та інше.

Цифрові технології дозволяють журналістам виявляти швидше та ефективніше факти, а також ширше досліджувати певну тему або проблему. Наприклад, бази даних дозволяють журналістам швидко зібрати велику кількість інформації з різних джерел та використовувати її для побудови аргументу. Аналітичні інструменти дозволяють розглядати дані з різних кутів зору, знаходити закономірності та робити прогнози [26].

Крім того, діджиталізація журналістики дозволяє журналістам використовувати нові формати контенту, такі як відео та аудіо, для більш ефективного поширення інформації. Наприклад, журналісти можуть створювати відеоролики зі своїх розслідувань та інших матеріалів, щоб привернути більше уваги до своїх публікацій та розповсюджувати їх на різних платформах.

Проте, з іншого боку, діджиталізація також може створювати нові виклики та проблеми для методу доказу в журналістиці. Наприклад, соціальні медіа дозволяють швидко розповсюджувати неперевірені факти та інформацію, що не пройшла достатньої перевірки. Це може призвести до того, що неправдива інформація поширюється значно швидше, ніж журналісти можуть встигнути перевірити її.

Крім того, діджиталізація може спричинити зміну сприйняття новин та інформації у суспільстві. Наприклад, короткі та емоційно заряджені повідомлення в соціальних медіа можуть стати більш популярними, ніж більш ретельно пророблені матеріали з розслідувань та аналітики. Це може привести до того, що журналісти стикаються з викликом залучення уваги аудиторії до складніших історій, які потребують більше часу та зусиль для розуміння.

Щоб відповісти на ці виклики, журналісти повинні пристосовувати свій метод доказу до нових умов цифрового середовища. Одним з рішень може бути посилення підходу "slow journalism", коли журналісти витрачають більше часу та зусиль на дослідження та аналіз інформації, щоб забезпечити більш

точну та достовірну інформацію. Також важливим є використання різних інструментів для перевірки фактів та інформації, що допоможе підвищити рівень достовірності інформації, що публікується.

Повільна журналістика народилася як реакція проти концепції швидкісних ЗМІ та відсутності якості, так само, як рух повільної їжі був відповіддю на зростання швидкого харчування. Але з появою декількох стартапів по всьому світу (Zetland в Данії, De Correspondent в Нідерландах, Slow News в Італії тощо), рух повільної журналістики став також пропозицією боротьби з кількома кризами, з якими журналістика стикається у всьому світі [45].

Підсумуємо ці кризи:

Модель бізнесу не працює: цифрова реклама монополізована платформами; ринки оголошень були зруйновані веб-сайтами, такими як Craigslist; цифровий дохід від читачів - це головоломка, яку важко вирішити, і вона досить відмінна від старої моделі дистрибуції; в епоху економіки уваги будь-який контент віртуально конкурує з журналістським контентом за дуже обмежений ресурс: час.

Є недовіра до журналістики з боку аудиторії;

В деяких країнах перехід до цифрового формату ще не настав, і навіть переосмислення ролі та навичок журналістів є не простим завданням;

Журналісти часто використовуються як фабрики контенту;

Дезінформація і дезінформація також пресують на традиційні ЗМІ.

У сучасній журналістиці до журналістського розслідування, як правило, належать дослідження теми, пов'язаної зі зловживаннями владою та корупцією. Метою такого розслідування зазвичай є оприлюднення прихованих від громадськості мотивів, цілей або методів дій влади, а також її зв'язків із кримінальним світом. У часи зародження жанру особливу увагу приділяли історичне розслідування. Наприкінці XIX - початку XX століть популярні розслідування, темою для яких служили кримінальні та судові процеси.

Таким чином, у розвитку жанру журналістського розслідування, як показує аналіз текстів, простежуються кілька тенденцій: тяжіння до художньої публіцистики та активного використання автором детективних ознак жанру при розслідуванні "кричучих" фактів; новаторська постановка та ретельне дослідження гострої соціальної проблеми з орієнтацією репортера на аналіз системи фактів, здобутих за допомогою комплексного використання різних методів, у тому числі комп'ютерних технологій; реферативний огляд інформаційних джерел за типом дайджесту, з авторським коментуванням почерпнутих фактів під час викладу своєї версії надзвичайної події чи явища.

Сучасним журналістським розслідуванням властиві різноманітність та контрастність авторських методів та стилів. Освоєння творчого потенціалу жанру продовжується. Однак, основи закладені при зародженні жанру все ж таки залишаються [67].

Журналісти, орієнтовані на «наукову» стратегію пошуку та збирання фактів, прагнуть працювати з версіями так само, як і професійні оперативники.

Перед журналістом, який веде розслідування, стоїть завдання не лише розкрити правопорушення, а й зібрати необхідні докази. Тут недоречні натяки, голослівні твердження та звинувачення. Це не тільки непрофесійно, а й може довести авторів до суду. Ті інвестигейтори, які обирають наукову стратегію пошуку та збирання інформації, багато в чому орієнтуються на способи збирання доказів, прийняті на практиці правоохоронних органів.

Як і слідчому, журналісту недостатньо розслідувати правопорушення, знайти відповіді питання, що як сталося, хто це скоїв, які мотиви тощо. Як було зазначено, необхідно зібрати докази своєї правоти. Але і цього недостатньо. Докази необхідно подати: слідчому - у суді, журналісту - насамперед у тексті (іноді й у суді). До основних способів пред'явлення

доказів у текстах журналістських розслідувань ми зарахуємо такі:

- опублікування документів (повністю, цитати з документів, приведення сканованих копій тощо).

- експертні коментарі, результати різних експертиз. Коментарі зазвичай друкуються окремо від основного тексту в рубриках «коментар фахівця», «коментар експерта» та ін.

- свідчення очевидців.

- власні свідчення журналістів.

- Показання підозрюваних, «фігурантів» подій, що розслідуються.

Таким чином, аналіз практики показує, що журналісти, проводячи розслідування, засвоюють принципи роботи професійних детективів, але цей процес відбувається не механічно. «Спеціальні» методики творчо переробляються та пристосовуються до умов та вимог журналістської діяльності.

Журналістське розслідування наближається до правоохоронного за характером, тому журналіст, який його здійснює, повинен підбирати докази, які будуть переконливими. Найцінніші джерела інформації - це відомості, отримані від близьких до предмета розслідування кіл, наприклад, від колишніх друзів, співробітників або дружин. Журналіст може використовувати різноманітні методи отримання інформації, такі як спостереження, інтерв'ю, аналіз документів тощо. Для отримання більш серйозної інформації можуть бути використані нелегальні методи, наприклад, співпраця з ринковими рекетирами або виступ у ролі хворого, щоб дізнатися про те, що відбувається у лікарні. Однак, найбільш достовірні докази можуть бути зібрані тільки правоохоронними органами, оскільки вони мають більш широкий доступ до інформації та можуть використовувати законні методи збору доказів. Розслідування передбачає тісний контакт журналіста з правоохоронними органами або окремими працівниками, який може бути формальним або особистим, залежно від обставин. Зазвичай, міліція та прокуратура не зацікавлені в розголошенні отриманих відомостей, оскільки це може негативно вплинути на розкриття злочину[14].

Крім того, існують інші причини, які можуть ускладнити розслідування, такі як бажання органів не ділитися інформацією з журналістами або

зацікавленість посадових осіб у певному результаті розслідування. У деяких випадках, правоохоронні органи можуть бути корумповані. Тому, журналіст повинен залучати неформальні джерела, такі як знайомі та друзі, які працюють у правоохоронній системі. Це може зробити процес розслідування більш складним, оскільки не завжди можна знайти всі ланки ланцюжка. Висновки, які журналіст робить, повинні бути обмежені тільки до тих обставин, які точно встановлені, інакше публікація може бути недостатньо обґрунтованою.

Журналіст, який планує провести розслідування, повинен мати на увазі, що неможливо осягнути все. Життя повне кричущих фактів, і важливо обрати найактуальніші з них для дослідження, а також реалістично оцінювати свої сили та можливості. Переоцінка своїх можливостей може призвести до невиконання завдання і дискредитувати журналіста як професіонала, а також завдати шкоди встановленню справедливості в справі, яку він розслідує. Тому важливо зберігати об'єктивність та не перекручувати факти [46].

Під час розслідування журналіст може зібрати багато негативних фактів про особу, яка зацікавила його злочинна діяльність. Ці факти можуть бути різноманітними і відхилитися від основного напрямку розслідування. Наприклад, під час розслідування корупційних зв'язків урядовця, журналіст може дізнатися про його пияцтво, наркоманію, насильство у родині тощо. Однак, ці факти не повинні відволікати від головної мети розслідування - корупційних зв'язків. Журналіст повинен зосередитися на цих фактах і розповісти про них аудиторії. Інші негативні факти можуть бути предметом окремого виступу.

Журналіст, який займається розслідуванням, має бути готовий до того, що особи, про які він пише, можуть захищатися у суді. Тому корисно мати в запасі інші факти, документи та свідчення, які підтверджують його висновки та твердження.

Таким чином, метод доказу в журналістиці може бути трансформований за допомогою нових технологій та підходів до збору та аналізу інформації. Ось декілька можливих напрямків трансформації:

Використання штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу великої кількості даних. Завдяки цьому журналісти можуть отримувати доступ до більш точної та об'єктивної інформації, що дозволить їм зробити більш точні висновки.

Використання соціальних мереж та інших онлайн-ресурсів для збору інформації. Журналісти можуть використовувати соціальні мережі для отримання свідчень та доказів, що можуть допомогти підтвердити або спростувати новину.

Використання інтерактивних графіків та інших візуалізацій даних, щоб допомогти читачам краще розуміти складну інформацію.

Використання факт-чекінгу та інших методів перевірки фактів для підтвердження достовірності новин. Журналісти можуть використовувати спеціальні інструменти для перевірки достовірності інформації та публікувати результати своєї перевірки разом з новиною.

Ці методи можуть бути використані як окремо, так і разом, для підвищення об'єктивності та точності доказів у журналістських матеріалах.

ВИСНОВКИ

Доказ (доказове міркування) проявляється у міркуваннях журналіста та інших людей, у вигляді послідовності логічних висновків, що мають однакову структуру, незалежно від конкретного об'єкта дослідження. Дедуктивний чи індуктивний метод можуть переважати в доказовому міркуванні. Якщо автор стверджує загальне судження, він застосовує індуктивний метод, а при доведенні приватних суджень він спирається на загальні положення, звертаючись до дедуктивного міркування. Індукція та дедукція часто використовуються в органічному взаємозв'язку, доповнюючись висновками за аналогією та логічними прийомами для побудови гіпотез. Доказ не змінює суті та змісту судження, яке доводиться. Доказ не дозволяє встановити істину, але робить її переконливою та достовірною. Журналісти зазвичай коротко та аргументовано викладають свої ідеї, оскільки це дозволяє їм швидко вирішувати свої завдання та знаходити спільну мову з аудиторією, яка очікує лаконічного викладу ситуацій, що досліджуються.

В будь-якому випадку, щоб стати переконливим, журналістський виступ повинен ґрунтуватися на логіці доказу, навіть якщо він має скорочений перебіг міркування. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків є ключовим завданням для журналістів, які займаються розслідуванням. Причина та наслідок завжди пов'язані між собою, причому причина передує наслідку в часі. Проте причинно-наслідковий зв'язок не обов'язково є звичайною послідовністю подій у часі. Причину можна визначити як явище, яке передує та пов'язане з наслідком внутрішнім матеріальним зв'язком. Однак, при встановленні причинно-наслідкових зв'язків, необхідно враховувати, що кожна подія може бути наслідком багатьох різних причин.

Щоб встановити причинно-наслідковий зв'язок, журналісту необхідно спочатку відокремити потрібні явища від загального ряду інших явищ. Далі, слід звернути увагу на обставини, які передували виникненню події. Часто

журналісти зіткнулися з труднощами при визначенні безпосередньої причини, навіть після встановлення фактів, здатних стати причиною наступних подій.

Під час кожного розслідування журналіст-розслідувач проводить причинно-слідчий аналіз, який може супроводжуватися різними труднощами. Актуальні ситуації, що вивчає журналіст, зазвичай є складними комбінаціями різних факторів, умов та обставин, що ускладнює швидке встановлення причин подій.

У практичній частині роботи було зроблено аналіз методу доказу в журналістських матеріалах на прикладі розслідувань проекту Схеми, Bellingcat та Bihus.

Було встановлено, що журналісти даних проектів для успішного виконання завдання використовують логічні методи встановлення причинно-наслідкового зв'язку між явищами. Проте важливо зауважити, що такі методи не можна розглядати окремо від інших методів вивчення дійсності, таких як спостереження, експеримент та вивчення документів. Логічні методи входять до складу розумового процесу, який застосовується під час використання будь-яких інших методів.

Метод виключення ґрунтується на вивченні складних причинно-наслідкових відносин. Журналіст виключає всі передбачувані обставини, здатні викликати подібні події, і встановлює безпосередню причину явища.

Метод подібності використовується в тих випадках, коли цікаві явища виникають у різних обставинах, але завжди за наявності одного фактору. Журналіст повинен вивчити різні умови виникнення одного і того ж явища та визначити загальний фактор, який є причиною цього явища.

Метод єдиної різниці полягає у порівнянні випадків, коли цікава подія настає і не настає. У цих випадках повинні існувати ті самі умови, за винятком одного фактору, який в одному з випадків відсутній.

Метод порівняння за подібністю та відмінністю.

Цей метод поєднує переваги двох попередніх методів - порівняння за подібністю та порівняння за відмінністю. Використовуючи цей підхід,

журналіст може отримати більш точне розуміння причини досліджуваного явища.

Метод порівняння за подібністю та відмінністю базується на наступній формулі: якщо у двох різних випадках відбувається одне й те саме явище при різних умовах, але при наявності спільного фактору, то цей фактор може бути причиною досліджуваного явища.

Метод порівняння зі змінним фактором.

Цей метод використовується для визначення причини певного явища шляхом порівняння випадків, у кожному з яких це явище виникає, але має певну модифікацію. При цьому порівнюються випадки, які мають однакові умови, за винятком одного фактору, який змінюється у певний час. Цей метод дозволяє встановити зв'язок між зміною фактору та виникненням досліджуваного явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксельрод А. Теодор Рузвельт. 7 законів сучасного лідера. Vivat : Харків, 258 с.
2. Банаян А. Треті двері. Як розпочинали кар'єру найуспішніші люди сучасності. КМ–Букс : Київ. 328 с.
3. Баришполец О., Вознесенська О., Голубєва О., Мироненко Г., Найдьонова Л., Обухова Н., Череповська Н. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів : монографія / за наук. ред. Л. Найдьонової, Н. Череповської ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ : Міленіум, 2014. 348 с.
4. Белей Л. Яким має бути ідеальний український репортаж? [Електронний ресурс] / Лесь Белей // <http://litakcent.com> – Режим доступу до ресурсу: <http://litakcent.com/2013/10/23/jakym-maje-buty-idealnyj-ukrajinskyj-reportazh/>.
5. Белькова С. В., Яцун С. М. Причини та наслідки жанрових трансформацій у сучасних друкованих ЗМІ (теоретичний аспект). Держава та регіони. 2018. № 4. С. 28–37. 50
6. Бурдіна Е. О. Вплив інфотейнменту на композиційний елемент «синхрон» в інформаційно–публіцистичних телепроектах. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: матеріали XXIII Всеукр. наук.– практ. інтернет–конф. (Переяслав–Хмельницький, 20–21 трав. 2016 р.). Переяслав-Хмельницький, 2016
7. Бурдіна Е. О. Гра з формою: новітні тенденції в подачі інтерв'ю та некоментованих відео. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціальні комунікації. Харків, 2016. № 9.
8. Бурдіна Е. О. Інфотейниент як соціокомунікативне явище в сучасних українських інформаційно–публіцистичних телепроектах : дис. ... канд. н. із соц. комун. : 27.00.04 / Харків, 2017. 257 с.

9. Галлер М. Репортаж: Навчальний посібник / Пер. з нім. В.Климченко, В.Олійник; За загал. ред. В. Ф. Іванова. – К.: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. – 348 с.
10. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. — Київ: ТОВ “Софія-А”, 2016. — 184 с
11. Громадська Н. А. Методологічні аспекти політичної журналістики. Наукові праці. Політологія. 2017. Вип. 285. С. 14–18. 1
12. Дейкун І. В. GDPR чи Закон України «Про захист персональних даних» – що ефективніше? Журнал східноєвропейського права. 2019. № 63. С. 217–221.
13. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі. Офіс Генерального прокурора : офіційний вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st (дата звернення: 30.04.2023).
14. Журналістська творчість на телебаченні [Текст] : монографія / В. В. Гоян ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Київський університет, 2011. - 320 с.
15. Закон про аудіовізуальні послуги можуть ухвалити до кінця 2019 року – Ткаченко. Інститут масової інформації : вебсайт. URL: <https://imi.org.ua/news/zakon-pro-audiovizual-ni-posluhy-mozhut-ukhvalytydo-kintsia-2019-roku-tkachenko-i29145> (дата звернення: 23.04.2023)
16. Звєгинцова М. Е. Майкл Щур: гра як стратегія подолання псевдокомунікації. Вісник ХДАК. Випуск 53. 2018. С. 9–15.
17. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 3-тє вид. – Львів: ПАІС, 2008. – 276 с.
18. Історія зарубіжної журналістики : навчально–методичний посібник / Т. В. Хітрова. Запоріжжя : ЗНТУ, 2019. 145 с.
19. Капусцінський Р. Автопортрет репортера. – К.: Темпора, 2011. – 134 с.
20. Кісін В. Режисура як мистецтво та професія: Життя. Актор. Образ. Із творчої спадщини. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 1999. 268 с.

21. Клінтон Г. Важкі рішення. Наш формат : Київ, 2016. 544 с. 5. TV Guide Name. CBS NEWS : офіційний вебсайт. URL: <https://www.cbsnews.com> (дата звернення: 28.04.2023).
22. Кодекс етики. URL: <http://www.cje.org.ua/ua/code> (дата звернення: 26.04.2023).
23. Кросмедіа: контент, технології, перспективи / за заг. ред. д. н. із соц. ком. В. Шевченко. Київ : Кафедра медіатехнологій та медіадизайну Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с.
24. Кузьміч Т. О. Використання медіаосвітніх методів під час формування критичного мислення учнів. Педагогічний альманах. 2017. Вип. 36. С. 70–75.
25. Культура мови журналіста: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: ПАІС, 2017. 168 с.
26. Лешко У. Типологія жанрів інтернет-журналістики. Вісник Львівського ун-ту. Сер. Журналістика. Вип. 44. Львів, 2018. С. 246–253.
27. Мой Д., Ордольф М. Телевізійна журналістика: Практична журналістика / за загал. ред. В. Іванова ; пер. з нім. В. Климченка. Київ : Академія української преси, 2019. 234 с.
28. Овсієнко Л. М. Історія журналістики : навчальний посібник / Переяслав–Хмельницький : «Видавництво К С В», 2015. 214 с.
29. Пархитько О. Журналістське розслідування на одеському телебаченні (на прикладі телепроекту «Нормально» на «7 каналі»). Діалог : медіа студії. 2017. № 23.
30. Петрина Л. В. Методика проведення інтерв'ю у форматі соціального ток-шоу на прикладі програми "Говорить Україна". Інтегровані комунікації. 2017. Вип. 14.
31. План дій ООН щодо забезпечення безпеки журналістів та проблемі безкарності. Організація Об'єднаних Націй : офіційний вебсайт. URL: <https://en.unesco.org> (дата звернення: 30.04.2023).
32. Плахта Д. Конвергенція на телебаченні (за матеріалми ТРК «Люкс»). Теле- та радіожурналістика. Вип 17. Львів : Львівський ун-т, 2018. С. 114–122.

33. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 26.04.2023)

34. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 року. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

35. Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 року № 740. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

36. Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску : Декларація Комітету Міністрів Ради Європи від 03.05.1996 року. Рада Європи : офіційний вебсайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970> (дата звернення: 29.04.2023).

37. Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску : Рекомендація NR (96) 4 Комітету Міністрів Ради Європи від 03.05.1996 року. Рада Європи : офіційний вебсайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970> (дата звернення: 29.04.2023).

38. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297–VI. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

39. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657– XII. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

40. Про телебачення та радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12> (дата звернення: 26.04.2023)

41. Прохасько М. Репортажний диявол у деталях [Електронний ресурс] / Маркіян Прохасько // mediasapiens.ua – Режим доступу до ресурсу:

http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/master_clas/reporazhniy_diyavol_u_detalyakh/.

42. Проценко Д., Тупчієнко Д. Огляд підходів до регулювання нових конвергентних аудіовізуальних засобів масової інформації : міжнародний досвід. Київ, 2012. 110 с.

43. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Верховна Рада 52 України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

44. Редфорд Т. 25 заповідей простого журналістського письма [Електронний ресурс] / Тім Редфорд // mediasapiens.ua – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/25_zapovidey_prostogo_zhurnalistського_pisma/.

45. Т. Березюк, О. Іщенко, Р. Пилипчук, О. Савченко, Н. Фещенко, А. Шушківський. Здобутки української енциклопедистики: коротка характеристика найважливіших видань. URL:https://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2016_12/2_Berezyk_12.pdf (дата звернення: 26.04.2023).

46. Теорія і методика журналістської творчості [Текст] : навч. посіб. / В. М. Владимиров ; Київський міжнародний ун-т. - К. : КиМУ, 2006. - 105 с.

47. Тонкіх І. Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2669/1/Tonkikh_Internet-Journalism.pdf (дата звернення: 29.04.2023).

48. Топалова І. А. Теоретичні основи формування логістичних ланцюгів регіональних товарних ринків. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 2 (56). С. 129–134.

49. Трискладовий тест: як працює і коли застосовувати. Доступ до правди : офіційний вебсайт. URL: <https://dostup.pravda.com.ua> (дата звернення: 29.04.2023).

50. Туркіна К. М. Структурно–композиційні особливості анонса. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського : офіційний вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116> (дата звернення: 29.04.2023).

51. Фольтович В. Коробчинський М., Чирун Л., Висоцька В. Метод контент–аналізу текстової інформації інтернет–газет. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Комп'ютерні науки та інформаційні технології. 2017. № 864. С. 7–19.

52. Щигел М. Репортаж – розповідь про те, що відбулося насправді [Електронний ресурс] / М. Щигел, В. Тохман // mediasapiens.ua – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/master_clas/reportazh_rozpovid_pro_t_e_scho_vidbulosya_naspravdi/

53. 77 інцидентів. У 2020 році зафіксовано зростання фізичної агресії 51 до журналістів. Національна спілка журналістів України : офіційний вебсайт. URL: <http://nsju.org/novini/77-incydydentiv-u-2020-roczy-zafiksovano-zrostannya-fizychnoyi-agresiyi-do-zhurnalistiv-nszhu/> (дата звернення: 30.04.2023).

54. Data journalism, interactives, digital storytelling [Електронний ресурс] // The International Consortium of Investigative Journalists. – Available at: <https://www.icij.org/data/> (accessed 2.04.2023).

55. Data Store [Електронний ресурс] // ProPublica. – Available at: <https://www.propublica.org/datastore> (accessed 30.04.2023).

56. De Mauro, A., Greco, M., Grimaldi, M. A formal definition of Big Data based on its essential features [Текст] // Library Review. – 2015. – № 65. – Pp.122-135.

57. Freedom of the Press. Inter American Press Association : офіційний вебсайт. URL: <https://en.sipiapa.org/contenidos/home.html> (дата звернення: 26.04.2023).
58. History. Philippine Center for Investigative Journalism : офіційний вебсайт. URL: <https://en.sipiapa.org/contenidos/home.html> (дата звернення: 26.04.2023).
59. International Medical Devices Database [Електронний ресурс] // The International Consortium of Investigative Journalists. – Available at: <https://www.icij.org/data>, (accessed 30.04.2023).
60. Kuntze, E. How are big data technologies impacting journalism? [Електронний ресурс] // What's New In Publishing. – Available at: <https://whatsnewinpublishing.com/2019/05/how-are-big-data-technologies-impactingjournalism/> (accessed 30.04.2023).
61. Lewis, S., Westlund, O. Big Data and Journalism: epistemology, expertise, economics, and ethics [Текст] // Digital Journalism. – Taylor & Francis, 2014. – Pp. 447-466.
62. Mayer-Schonberger, V., Cukier, K. Big Data: A Revolution that Will Transform How We Live, Work, and Think [Текст]. – Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt, 2013. – 1249 p.
63. Meyer, P. Precision Journalism: A Reporter's Introduction to Social Science Methods [Текст]. Fourth edition. – Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2002. – 263 p.
64. Official Secrets Act. Legislation of Great Britain : офіційний вебсайт. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk> (дата звернення: 28.04.2023).
65. Safety of Journalists. UNESCO : офіційний вебсайт. URL: <https://en.unesco.org/themes/safety-journalists> (дата звернення: 29.04.2023).
66. Stone, M. Big Data for Media [Електронний ресурс] // Reuters Institute for the Study of Journalism. – 2014. – Nov. – Available at: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2017-04/Big%20Data%20For%20Media_0.pdf (accessed 30.04.2023).